ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

Dr. Jalpaben V. Prajapati is serving as a Assistant Professor at Maniben M. P. Shah Mahila Arts College, Kadi since 2023. She has 10 years of Teaching Experience. She has completed B.A., M.A. in Economics. She got Gold Medal for first rank in university Exam in Bachelor of Arts, Master of Arts and also she was first rank in Master of Philosophy too. She earns Doctorate degree from Veer Narmad South Gujarat University, Surat. She has published more than 20 research papers in various National, International Journal Edited several books also published research article in UGC care listed journals. She has attended various National, International seminars, conference, workshops, etc. Her interest area is Quantity Method and research methodology and as well as Statistical Package for the Social Sciences (SPSS Software). She fond of various sports games.

Publisher

Maniben M. P. Shah Mahila Arts College,
Opp. N.C. Desai Petrol Pump,
Kadi - 382715, Dist. : Mehsana
Gujarat, India
Ph. : (02764) 242072
Email : hina639@gmail.com

ISBN 978-81-973071-7-1
9 788197 307171

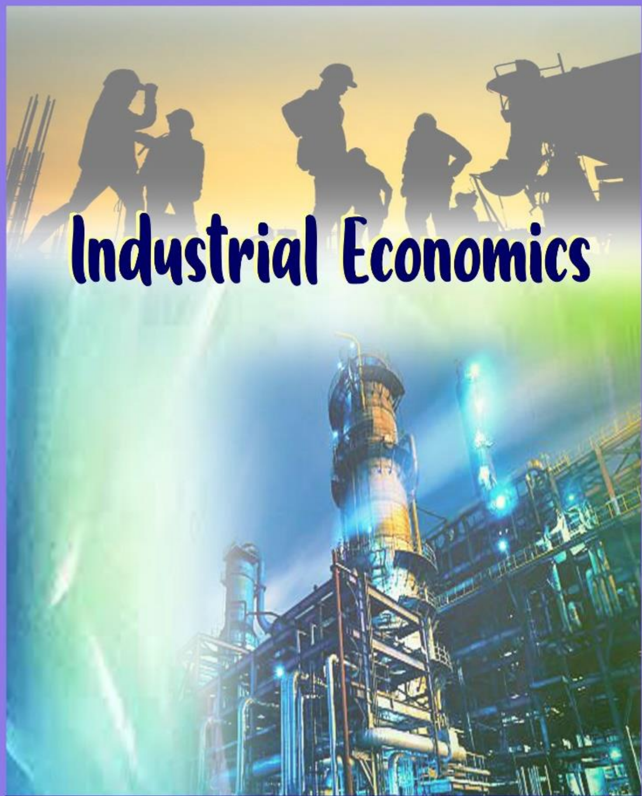

Author
Dr. Jalpaben V. Prajapati

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

Industrial Economics

Dr. Jalpaben V. Prajapati

“Industrial Economics”

Maniben M. P. Shah Mahila Arts College

Publisher

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

Published by:

MANIBEN M. P. SHAH MAHILA ARTS COLLEGE,

Opp. N. C. Desai Petrol Pump,

Kadi - 382715, Dist - Mehsana,

Gujarat, India

Ph.: (02764) 242072

E-Mail: hina639@gmail.com

Published - 2024

© Reserved

ISBN: 978-81-973071-7-1

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form or by any mean without permission in writing from the publisher.

Published at: Kadi

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

Preface

Dear Reader,

Industrial Economics also gives insights into how firms organise their activities, as well as considering their motivation. In many micro courses, profit maximisation is taken as given, but many industrial economics courses examine alternative objectives, such as trying to grow market share.

There is also an international dimension – firms have the option to source inputs (or outsource production) overseas. As such, while industrial economics more frequently uses skills and knowledge from micro courses, macroeconomic concepts are sometimes employed.

One of the key issues in industrial economics is assessing whether a market is competitive. Competitive markets are normally good for consumers (although they might not always be feasible) so most industrial economics courses include analysis of how to measure the extent of competition in markets. It then considers whether regulation is needed, and if so the form it should take. There is again an international dimension to this, as firms that operate in more than one country will face different regulatory regimes.

Industrial Economics uses theoretical models to understand firm and regulatory decision making, and so students should expect to use diagrams and maybe some basic mathematical models, including game theory. In addition, researchers often develop empirical statistical models to identify relationships between variables of interest: for example, to understand the relationship between product price, advertising, and profits. While most courses will not require students to conduct their own empirical analysis (that is left to the econometrics courses) understanding and interpreting empirical results is an important skill.

Industrial Economics is the study of firms, industries and markets. It looks at firms of all sizes, from local corner shops to multinational giants such as WalMart or Tesco. And it considers a whole range of industries, such as electricity generation, car production and restaurants. When analyzing decision making at the levels of the individual firm and industry, Industrial Economics helps us understand such issues as, the levels at which capacity, output and prices are set, the extent that products are differentiated from each other, how much firms invest in research and development (R&D), how and why firms advertise. In the international dimension, firms have the option to source inputs or outsource production overseas. Industrial Economists are also highly employable.

I especially thanks to my parents, Mr. Vishnubhai R. Prajapati and Mrs. Ushaben V. Prajapati for their love, support and blessings. I love them so much, and I would not have made it this far without them. I am also thankful to my brothers Bhargav and Dipak for theris support.

Falguni Soni has been my best friend all my life and I love her dearly and thank her for all her advice and support. I know I always have my family to count on when times are rough.

It is said that "Behind the success of every man there is the women's" But I will have said that "Behind the success of every woman there is the men's" I am very thankful to my beloved husband Vivek Prajapati has been a true and great supporter and has unconditionally loved me during my good and bad times. He has been non-judgmental of me and instrumental in instilling confidence.

Hence it is a pleasure to acknowledge obligation to all those who were directly or indirectly involved in my dissertation work and have rendered me help.

Dr. Jalpaben Vishnubhai Prajapati

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

Indurstrial Economics
Dr. Jalpaben Vishnubhai Prajapati

ઔદ્યોગિક અર્થશાસ્ત્ર

ડૉ. જલ્પાબેન વિષ્ણુભાઈ પ્રજાપતિ
Email: jalpaprajapati169@gmail.com

અર્પણ

ડૉ. હીનાબેન એમ. પટેલ

"You have always guided me and showed me the right path to success."

Thank you, you are the best

અર્પણ

સોની ફાલ્ગુની

"You are the inspiration, Made me win a Spirit,

It wouldn't have been possible without you."

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

CONTENTS

Sr. No.	Title	Page No.
1	પ્રસ્તાવના	1
2	અભ્યાસના હેતુઓ અને સંશોધન પદ્ધતિ	5
3	સાહિત્ય પરિચય	10
4	કડીની કોટન જીનીગ ફેક્ટરી વિશેની માહિતી	17
5	કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં રોજગારીની પરિસ્થિતિ	20
6	સારાંશ અને તારણો	46
7	સંદર્ભસુચિ	48

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

પ્રકરણ – ૧ પ્રસ્તાવના

પ્રસ્તાવના

આ ધરતી ઉપર ભાગ્યેજ એવા માનવી હશે કે જેના અંગે કપાસના તંતુઓને સ્પર્શ કર્યા ન હોય તેમાં પણ ગરમ પ્રદેશમાંતંતુઓથી બનાવેલ કાપડ વિનાની કલ્પના જ ન કરી શકાય. શરીરના રક્ષણ અને સુશોભન માટે વપરાશના કુલ ર-૩ ભાગ કરતા વધુ કપડા રૂમાંથી બને છે. કપાસ શબ્દ એ સંસ્કૃતમાં કપાસ ગ્રીક શબ્દ કર્યાયસ તથા લેટીન શબ્દ એક લારાસ અને અંગ્રેજીમાં કોટન શબ્દ પરથી ઉતરી આવ્યો છે આ કપાસના ઉત્પાદનમાં વધારો હોવાથી તેના લીધે ધણી બધી કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝનો વિકાસ થયો છે અને તે ઇન્ડસ્ટ્રીઝના ધણાં શ્રમિકો રોજગારી મેળવવા આવ્યા છે જેમ કે,

ભારતને કપાસનું ઉદભવ સ્થાન ગણવામાં આવે છે. તેવી જ રીતે ગુજરાત રાજ્યના મહેસાણા જીલ્લાના કડી તાલુકામાં પણ ધણી કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ચાલે છે અને તેમાં ઘણા બધા મજુરો કામ કરે છે કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં મજુરો, ટેક્નેશિયન, ખરીદ-વેચાણ સાથે સંકળાયેલ વ્યક્તિ તથા હિસાબના જાણકાર કમ્પ્યુટરના જાણકાર વગેરે વિવિધ જાતના માણસોની જરૂરિયાત પડે છે. આ ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં રોજગારી મેળવવા માટે ખાસ પ્રકારના શિક્ષણ કે તાલીમ ની જરૂરિયાત હોતી નથી. સામાન્ય શિક્ષણની જરૂરિયાત હોતી નથી સામાન્ય શિક્ષણની જરૂરિયાત પડે છે. છતાં કામની સફળતા અને ઝડપ માટે ATIRAમાંથી ટૂંકાગાળાની તાલીમ આપવામાં આવે છે.

કડીની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં પ્રત્યક્ષ રીતે ૫૦૦૦ થી ૬૦૦૦ લોકોને રોજગારી મળે છે અને પરોક્ષ રીતે વિચારીએ તો ઈ.કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝને લીધે લગભગ ૫૦,૦૦૦ જેટલા લોકોને રોજગારી મળે છે. કડી શહેરની વસ્તીના ૭૦% થી ૭૫% લોકોને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે રોજગારી કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ દ્વારા થાય છે. જેમાં આ રોજગારી મળ્યા પછી પણ શ્રમિકોની સ્થિતિ કેવી છે. તેના સંદર્ભ આ આભ્યાસ હાથ ધરેલ છે.

સમસ્યા કથન અને શીર્ષક :

ભારત એક ખેતી પ્રધાન દેશ છે. ખેતીક્ષેત્ર દ્વારા ઘણા બધા ઉદ્યોગ વિકાસ પામ્યા છે. અને અને તેમાં અનેક સમસ્યા અને પડકારોનો સામનો કરવો પડે છે. જેમાં આર્થિક સમસ્યા મુખ્ય છે. જેમાં કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં કામ કરતા શ્રમિકોને અસર કરતા પરિબળો જાણી શકાય છે. જેના દ્વારા શ્રમિકોના નડતરરૂપ પ્રશ્નોને દુર કરી તેમને સમાજમાં આગળલાવી તેમના જીવન ધોરણમાં સુધારો કરી શકાય જેનું શીર્ષક નીચે પ્રમાણે છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

“કડી તાલુકાની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં શ્રમિકોની આર્થિક સ્થિતિ”

પારિભાષિક શબ્દોની વ્યાખ્યા

કડી તાલુકો

કડી તાલુકો મહેસાણા જીલ્લામાં હૃદય સમાન છે. કડી તાલુકાને સુખી અને સમૃદ્ધ ગણવામાં આવે છે. જેમાં ૧૨૦ ગામોને કડી તાલુકામાં આવરી લેવામાં આવે છે. તેનું ક્ષેત્રફળ ૮૨૯૬ ચો.કી.મી. છે અને સમૃદ્ધ સપાટી થી ૫૯.૫ મીટર ઉંચાઇ ધરાવતું નગર છે. ને ૨૩.૧૭ ૧/૨ ઉત્તર અક્ષાંશ અને ૭૨.૧૯ ૧/૨ પૂર્વ રેખાંશ વચ્ચે આવેલું છે. કડીથી પસાર થતી રેલ્વે અમદાવાદ
થી કલોલ, ભોયણી, બહુચરાજી, પાટણ વગેરે શહેરો સાથે જોડાણ ધરાવે છે. કડીની પૂર્વ દિશામાં ૧૩ કી.મી. મીટર નજીક રાષ્ટ્રીય માર્ગો નેશનલ હાઇવે આવેલ છે આ નેશનલ હાઇવે દિલ્હી થી મુંબઈ માર્ગ વાહન વ્યવહાર માટેનો મહત્વનો માર્ગ છે.

કામદાર સ્થિતિ

કોઈ પણ ક્ષેત્રે કામ કરવા વ્યક્તિને શ્રમિક કહેવાય છે. પણ વ્યાપક અર્થમાં વિચારીએ તો પોતાના કુટુંબનું જીવનધોરણ ચલાવવા માટે કોઈ પણ ક્ષેત્રે ઉદ્યોગમાં કામ કરવા વ્યકિતને શ્રમિક કહેવામાં આવે છે.

કોષ્ટક ૧.૧ કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ એસોસિએશન બોર્ડ

President	Dilipbhai P. Patel	Raja Industries	Kadi	98250-61270
Vice President	Popatbhai Patel	Radheshyam Fiber P.ltd	Gondal	98250-79059
Vice President	Vikarambhai patel	Shivam Cotton Industries	Karjan	98258-03591/92
Secretary	Saurinbhai Parikh	Pashupati Cotton Industries	Kadi	90999-77555
Jt. Secretary	Anvarvbhai Huseni	Huseni Cotton P. Pvt.ltd	Dhandhuka	96874-76919
Jt. Secretary	Anandbhai Popat	Jalaram Cotton & Pressing ltd	Jasdan	98244-82150
Treasurer	Hemalbhai Shah	A.C. industries	Kapadwanj	98240-47853

કોષ્ટક ૧.૨ કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝની યાદી

1	Paragbhai Patel	Purshotam cotton Seeds ind	Himmatnagar	9825044550
2	Manubhai Agarwal	Ambica Ginn.ind.pvt.Itd	Bodeli	9925155500
3	Anandbhai Shah	Meghut ginning & Pressing ind	Palej	9925132650
4	Dashrathbhai Patel	The Ashoknagr Group Co.OP	Rampura	9898289908
5	Rajubhai Vhora	Prviv Agro Pvt Ltd	Bavala	9825011072
6	Navinchandra Shah	Hriom Cotton Ginning Factory	Dholaka	9375510737
7	Pareshbhai Patel	Vishal Industries	Dholaka	9824274344
8	Hasmukhbhai	Rushi Cotton Industries	Harij	9825523217
9	Rambhai	Ambica Industries	Harij	9879522085
10	Goradhanbhai Patel	Amul Cotton Industries	Kadi	9825061233
11	Khodhabhai Patel	Uma Oil & Ginning	Kadi	9825244355
12	Rajendrabhai M. Patel	Shivani Cotton Pvt.Ltd	Kadi	9825022104
13	Vallabhbhai Patel	Ganesh Oil Mill & Ginning Fac	Kadi	9825036236
14	Piyushbhai Patel	Tribhuvan Industries	Kadi	9913955444
15	Devchandbhai Patel	Amba Industries	Radhanpur	98251-77544/42
16	Prahladbhai Patel	P.B. Cotton Industries	Vijapur	9825082901
17	Prabhubhai Thakkar	Uma Ginning Pre.Pvt.Ltd	Viramgam	9825040181
18	Bupatbhai Mateliya	Narayan Cotton Ginning	Amreli	94266-44444
19	Kantibhai Chavu	Radhekrishna Cotton Industries	Babara	94262-19725
20	Sirajbhai Gangani	Radheshyam Ginn. & Pr.Pvt.Ltd	Babara	94262-19584
21	Narayanbhai Patel	Maruti Ginning Factory	Botad	94262-11194
22	Nitinbhai	Vallabh Ginn. & Pre.Pvt.Ltd	Botad	94293-53642
23	Sureshbhai Gangadiya	Matagi Cotton Industries	Dhasa	94272-30787
24	Hirabhai Patel	Patel Cotton Industries	Dharagdhara	98252-23714
25	Alarakhabhai	Bilakhiya Ginning Factory	Gariyadhar	94262-55702

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

26	Hirajibhai Patel	Ganesh Ginning Factory	Gariyadhar	93275-02843
27	Bharatbhai Wala	Shyam Gin. & Pressing	Hadamtala	98250-77522
28	Gopalbhai Sapariya	Kishan Cotton Gin. & Pressing	Kutch(Bhuj)	98252-22760
29	Jadavbhai Kakodiya	C.K. Industries	Kuvadva	98980-84271
30	Pareshbhai Vaila	Asha Cotton Industries	Mahuva	98793-07475
31	Bachubhai Antroliya	Mayur Ginning & Pressing Fac.	Manavadr	98252-80991
32	Narendrabhai savsani	Chandan Ginning & Pre. Factory	Manavadr	98252-21361
33	Dipakbhai Vadaliya	Sadaguru Cotton Industries	Morbi	98250-83182
34	Bharatbhai Patel	Ashwameg Industries	Morbi	
35	Arvindbhai Patel	Jaydeep Cotton Fiber P.Ltd	Shapar	98250-76050
36	Haresh Mashroo	Rameshwar Cotton Industries	savarkundala	98252-23740
37	Amitbhai	Ronak Cotton Industries	Surendanagar	98252-23925
38	Chinubhai Shah	D.M. Cotton & Oil Industries	Surendanagar	98250-10274
39	Manojbhai Lathiya	Ambuja Ginning Factory	Talaja	98251-47811
40	Savjibhai Bechar	Ganesh Ginning	Talaja	93767-65154
41	Ranchodbhai Kansagra	Uma Cotton & Oil Industries	Tankara	98795-39439
42	Babubhai Ghodasara	Madhav Gin. & Pro.ind.	Taragadi	98250-49293
43	Dineshbhai	Raghuvanshi Industries	Taragadi	98250-77445
44	Narendrabhai Lakhani	Manmohan Ginning Factory	Taragadi	98250-74339
45	Kishorbhi Kanabar	Kailash Cotton P.Ltd	Una	99255-99799
46	Sultanbhai Lalani	Raj Ginning Industries	Una	94262-30004
47	Jagadishbhai Pujara	Dariyalal Industries	Wakaner	98254-21181

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

પ્રકરણ- ૨

અભ્યાસના હેતુઓ અને સંશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તાવના

જરૂરીયાતએ દરેક સંશોધનની માતા છે યુક્ત પ્રમાણે જ્યાં સુધી કોઈ પણ વસ્તુ કે વિષયની જરૂરિયાત ઉભીન થાય ત્યાં સુધી સંશોધન અંગે કોઈ વકાશ રહેતો નથી અને નવી શોધખોળ થતી નથી. આજના આધુનિક પદ્ધતિ ઉદ્યોગમાં કામ કરવામાં આવેછે. આ ઉદ્યોગમાં સદતન ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ થવાહતી પરિકલ્પના આવ્યા છે આજથી ૮- ૧૦ વર્ષ પહેલા વ્યક્તિ દ્વારા ફોલાવીને કપાસ મેળવવામાં આવતો હતો. અને જેમાં કડી તાલિકામાં શહેરીજનોનું પુષ્કળ પ્રમાણમાં રોજગારી મળતી હતી ધણા બધા કુટુંબો સિઝનમાં કલા ફોલીને સમગ્ર વર્ષનો જીવનનિર્વાહ ખર્ચ તેમાંથી કાઢતા હતા પરંતુ મોટા અને ભારે ઉદ્યોગોને કારણે ગૃહ અને નાના ઉદ્યોગો પડી હતા અને ભારે ઉદ્યોગ સામે રક્ષણ આપવામાં આવે કે

આજથી ૮-૧૦ વર્ષ પહેલા કાલાને વ્યક્તિ દ્વારા ફેલાવીને કપાસ મેળવવામાં આવતો હતો. જેમાં કડી નગરના શહેરીજનોનું પુષ્કળ પ્રમાણમાં રોજગારી મળતી હતી. ઘણા બધા કુટુંબો સિઝનમાં કાલા ફોલીને સમગ્ર વર્ષનો જીવનનિર્વાહ ખર્ચ તેમાંથી કાઢતા હતા. પરંતુ હવે કાલામાંથી કપાસ મેળવવા યંત્રનો ઉપયોગ થાય છે. આ પ્રોસેસમાં યંત્રનો ઉપયોગ કરવાથી ખર્ચ ઓછુ આવે છે. માલનો બગાડ થતો નથી. માલની ચોરીનો પ્રશ્ન રહેતો નથી આધુનિક પદ્ધતિથી કામ થતું હોવા છતાં તેના જરૂર પડતા શ્રમિકોને વેતન કેટલું મળે છે તે વેતનમાંથી તેમનું જીવનનિર્વાહથાય છે. તેમની સ્થિતિમાં સુધારોથાય છે તે હેતુ છે.

કડી તાલુકામાં સંદર્ભમાં ખાસ કરીને જ્યાં કોટન ઇન્દાસ્તીઝમાં કામ કરતા શ્રમિકોનો આર્થિક સ્થિતિ વિશે જાણકારી મેળવવામાં આવે છે. જેના પરથી જાણી શકાય છે. કે તેમના શ્રમિકોના જીવન ધોરણમાં સુધારો થયો છે. કે નહિ આ માટે અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવે છે.

અભ્યાસના હેતુઓ ઉત્કલ્પના

કોઈ પણ સંશોધન કાર્ય હાથ ધરતા પહેલા તેના હેતુઓ નક્કી કરવામાં આવે છે. કારણકે તેમાંથી સંશોધનને કાર્યની દિશાસૂચક પ્રાપ્ત થાય છે. પોતે જે અભ્યાસ કરવા માંગે છે તે તરફ આગળ વધી શકે છે.

અભ્યાસનો હેતુ એ છે કે કડી તાલુકામાં કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં શ્રમિકોની રોજગારી મળ્યા બાદ તેમના જીવનધોરણમાં આર્થિક રીતે કોઈ સુધારો થાય છે. શ્રમિકોના અભ્યાસના હેતુઓ નીચે મુજબ છે.

- ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં વસવાટ કરતા પરિવારોની કૌટુબીક માહિતી ચકાસવી.
- ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં વસવાટ કરતા પરિવારોની રહેઠાણ વિષયક સમસ્યાઓ તપાસવી.
- ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં વસવાટ કરતા પરિવારોની આર્થિક પરિસ્થિતિ વિષયક સમસ્યાઓ તપાસવી.

- ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં વસવાટ કરતા પરિવારોની આરોગ્યને લગતી વિશે સમસ્યાઓ તપાસવી.

ઉત્કલ્પના

1. શ્રમિકોને મૂળ વતનમાં રોજગારીની અનિયમિતતા તથા ભરણપોષણ ન થવાના કારણે સ્થળાંતર કરવું પડ્યું હોય.
2. શ્રમિકોને તથા તેમના પરિવારોની રહેઠાણને લગતા અનેક પ્રશ્નો જોવા મળે છે.
3. શ્રમિકો તથા પરિવારોનું સામાજિક- આર્થિક રીતે શોષણ થાય છે.
4. શ્રમિકોના રોજગારીની અનિયમિતતા તથા રોજીના પ્રશ્નો વધુમાં વધુ જોવા મળે છે.
5. શ્રમિકોને કામના બદલામાં વેતન ઓછા મળે છે.

સંશોધન પદ્ધતિ

કોઈપણ સંશોધન કાર્યમાં સમસ્યાને અનુરૂપ પધ્ધતિ પસંદ કરવી પડે છે.કોઈપણ સંશોધન કાર્યમાં માહિતી એકત્રિત કરવાનું કામ અગત્યનું છે. જો માહિતી વૈજ્ઞાનિક હશેતો સંશોધનના હેતુઓ સચોટ અને સંપૂર્ણ કરવામાં સરળતા રહે છે.

માહિતીના સ્રોતો

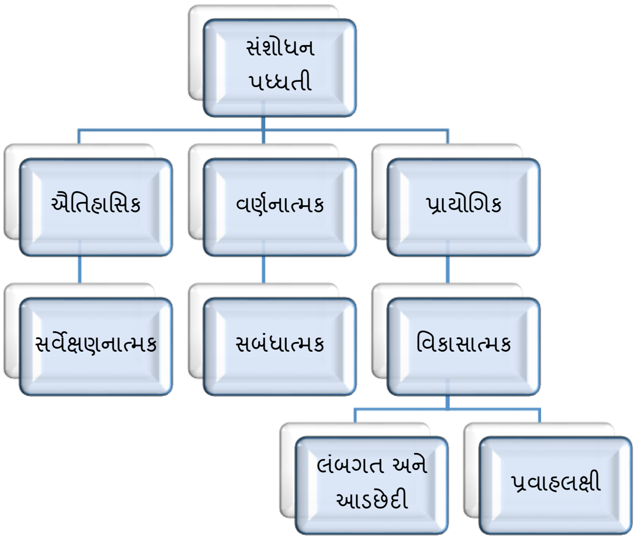

અભ્યાસ માટે તાલુકાની પસંદગી

કડીના આજુ-બાજુના વિસ્તારોમાં કાલા- કપાસનું ઉત્પાદન થાય છે. ગામડામાં કપાસનું ઉત્પાદન થાય છે.કડીનું ઇન્ડસ્ટ્રીઝ એશિયામાં પ્રથમ સ્થાન છે

કડીના કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું મહત્વ તેના ઉત્પાદનનેપણ છે. ભારતના ૩ ની ગાંસડીના ઉત્પાદનમાં ૭૦% કોટન ઉત્પાદન ગુજરાતમાંથી થાય છે અને ગુજરાતના કોટન ઉત્પાદનમાંથી ૩૫% થી ૪૦% ઉત્પાદન કડીના કોટનનું થાય છે. જેમાંથી લગભગ ૩૦૦ લાખ યુ.એસ.ડોલરનું વિદેશી હુંડીયામણ કડીની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કમાવી આપે છે.

કડીની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કડીની કરોડરજ્જુ છે. કડીની કયાપલટ કરવામાં કડીને કોટન ઉદ્યોગ મહત્વનો છે. કડીના કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝના લીધે આર્થિક સમુદાયમાં પુષ્કળ વધારો થાય છે. કડીમાં અનેક ધંધા, અનેક શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, હોસ્પિટલ વગેરે સંસ્થાઓ કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝના લીધે વિકાસ પામી છે.

આમ, અનેક રીતે કડીનો કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ મહત્વનો હોવાથી તેનો અભ્યાસ કરવાનું વિચાર્યું છે.

- **ક્ષેત્રફળ**

  ૮૨૯૬ ચો.કી.મી.

- **ભૌગોલિક વિસ્તાર**

  કડી સમૃદ્ધ સપાટીની ૫૯.૫ મીટર ઉંચાઈ ધરાવતું નગર છે. જે ૨૩.૧૭ ૧/૨ ઉત્તર ૨ ઉત્તર અક્ષાંશ અને ૭૨.૧૯ ૧/૨ પૂર્વ રેખાંશ વચ્ચે આવેલું છે.

- **કડી તાલુકાની સરહદ**

  કડી એ ગુજરાત રાજ્યના મહેસાણા જીલ્લામાં કડી તાલુકામાં મુખ્ય મથક છે. કડીની નજીક કલોલ, છત્રાલ, વિરમગામ, મહેસાણા, ચાણસ્મા વગેરે તાલુકાની સરહદો આવેલી છે.

- **સાક્ષરતા દર**

  ૭૩.૭૨%

- **રેલ્વે**

  કડીથી પસાર થતી રેલ્વે અમદાવાદથી ભોયણી, બહુચરાજી, પાટણ વગેરે શહેરને જોડાણ ધરાવે છે.

- **વરસાદ**

  તાલુકામાં વરસાદનું પ્રમાણ ૪૪૦ મી.મી છે જે અનિવાર્ય હોવાથી પીવાની તંગી વર્તાય છે.

- **તાલુકાના મુખ્ય પાકો**

  ઘઉં, બાજરી, કપાસ, રાયડો, દિવેલા, ડાંગર, વરિયાળી, જીરૂં.

- **જોવાલાયકસ્થળો**

  મેલડી માતાનું મંદિર, માલજી ભગતની વાવ, જાસલપુરનું મેલડીમાતાનું મંદિર, કડીનો સરદાર બાગ

અભ્યાસનું વિશ્વ અને નમુના પસંદગી

વિદ્યાર્થી સંશોધન કરતાએ અભ્યાસના ભાગરૂપે કડી તાલુકાની પસંદગી કરવામાં આવેલ છે.

કામદારોની પસંદગી

કોઈપણ સંશોધન કાર્યમાં વ્યાપવિશ્વ નક્કી કર્યા પછી જેના પાસેથી સંશોધન સમસ્યા અંગેની માહિતી કરવાની છે. તે નિદર્શન પસંદ કરવાનું કાર્ય મહત્વનું છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

આ અભ્યાસ માટે કડી તાલુકાની૪૮ કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાંથી૦૭ પસંદ કરવાની છે. જેનીકડી તેમાં મોટાભાગનામજુરોરાજસ્થાન, ઉતરપ્રદેશ, બિહારરાજ્યમાંથીછે. એટલે કે જે શ્રમિકો બહારના રાજ્યમાંથી આવે છે. તેમને કામના સ્થળે જ રહેઠાણની સગવડ આપવવામાં આવે છે. કોટનઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં રોજગારીમાં સમયગાળો સામાન્ય રીતે સપ્ટેમ્બર-ઓક્ટોમ્બર માસથી શરુ થાય છે અને મે-જુન સુધી લગભગ ચાલે છે. એટલે કે આઠ મહિના ચાલતો આ ધંધો શું તેના સીઝન વગરના સમયમાં શ્રમિકોના કામ રાખે છે? ગૃહ ઉદ્યોગો અને નાના ઉદ્યોગ વિશે માહિતી આપવામાં આવેલ છે. નાના ઉદ્યોગોમાં રાજસ્થાન, ઉત્તર પ્રદેશના રાજ્યના છે. એટલે જે શ્રમિકો બહારના હોવાથી તેમને કામના સ્થળે રહેઠાણની સગવડ આપવામાં આવે છે. આ ધંધો શું તેના સીઝન વગરના સમયમાં શ્રમિકોને કામ માટે રાખે છે. અને સીઝન દરમિયાન મળતા વેતનથી તેમનું જીવન ધોરણ ચાલેછે? તે તપાસવાનું છે.

ઉપકરણ સંરચના

સંશોધન યોજનાનું ઘડતર કરતી વખતે જ સંશોધન માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે ક્યાં સાધનનો માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે ક્યાં સાધનો વાપરવા જોઈએ તેનો વિચાર કરે છે. આ માટે સંશોધકે પોતાના અભ્યાસ માટે યોગ્ય સાધનોની પસંદગી કરે છે તેમજ જો શ્રમિકોની પોતાના કામ પ્રમાણે વેતન કે પોતાના કુટુંબ મુજબ સુવિધા કે સગવડો ન મળે તો તેના જીવન ધોરણમાં સુધારો થતો નથી.

૧. મોટી સંખ્યામાં આપી શકાય અને એકી સાથે પ્રાપ્ત હકીકતો મેળવી શકાય છે.

૨. નાના જૂથોને આપી શકાય અને તેનો મંતવ્યો મેળવી શકાય છે.

વિધાનોનું એક્લક્ષીકરણ

અહી જે વિષય અંગે ગૃહ ઉદ્યોગો અને નાના ઉદ્યોગો માં લોકોને રોજગારી મેળવ્યા પછી શ્રમિકોના જીવન ધોરણમાં સુધારો થયો કે નહિ તે અંગેની માહિતી એકઠી કરવામાં આવી છે. આ માટે સંશોધકે નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે માહિતી એકઠી કરવાનો નમ્ર પ્રયાસ કર્યો.

- કેટલીક માહિતી ગૃહ ઉદ્યોગો ચાલતા કુટુંબો પાસે રૂબરૂ મુલાકાત દ્વારા મેળવી.
- કેટલીક માહિતી ઈન્ટરનેટ દ્વારા જોવી
- કેટલીક માહિતી કડી તાલુકામાંથી જોવી
- કેટલીક માહિતી સદીવ્ય સમાંહીકોમાંથી પ્રાપ્ત કરવામાં આવી હતી.
- કેટલીક માહિતી શ્રમિકોને માંડીને મેળવી
- કેટલીક માહિતી સમાચાર પત્રો દ્વારા મેળવવામાં આવી છે.

માહિતી એકઠી કરવાની પધ્ધતિ

પસંદ કરેલ કડી તાલુકામાં ચાલતા ગૃહ ઉદ્યોગ અને નાના ઉદ્યોગોમાં કામ કરતા શ્રમિકો પાસેથી રૂબરૂ દ્વારા મેળવી છે. કડી તાલુકામાં શ્રમિકોને લગતી માહિતી સામયિકો માંથી મેળવી છે. નાના ઉદ્યોગોનો ઈતિહાસ ઈન્ટરનેટ દ્વારા મેળવી છે.

ગૃહ ઉદ્યોગો ચાલતો હોય તેવા કુટુંબો પાસે થી માહિતી મેળવી છે. આ ઉપરાંત અભ્યાસના મુખ્ય હાર્દ સમી શ્રમિકોની રૂબરૂ મુલાકાત દ્વારા નોધવામાં આવી છે. આ અનુસુચીતમાં પસંદ કરેલ શ્રમિક કુટુંબ માહિતી રોજગારી સ્થળે આવે છે. તેમને જે વેતન મળે છે. તેનાથી તેમના કુટુંબીની જરૂરિયાતો પૂરી થાય છે. તેમના કુટુંબને રેઠણ ભાડું તથા તે સ્થળે અન્ય સગવડો મળી રહે છે. તે બાળકો શિક્ષણ મેળવે છે. તેવી જ રીતે તેમના જીવન ધોરણમાં પરિવર્તન પૃથ્થકરણ કરેલ છે.

આમ કડી તાલુકાના શ્રમિકોના સામાજિક સ્થિતિ તમામ પ્રશ્નોના અભ્યાસમાં પૃથ્થકરણ કરે છે.

અભ્યસની અગત્યતા

અભ્યસ દ્વારા પસંદ કરેલ વિસ્તારના શ્રમિકોની સ્થિતિનું ચિત્ર જાણી શકાય છે. શ્રમિકો પોતાના જીવન ધોરણમાં સુધારો કરવા પ્રયાસ કરે છે. તે જાણવા માટે આ સંશોધન ઉપયોગી થાય છે. જેમ આધુનિક પદ્ધતિ કાર્ય કરવાની તેમના વેતનમાં કોઈ વધારો કે ઘટાડો તો નથી થયો તેની સાથે બિન ઉદ્યોગમાંકામ કરતા શ્રમિકો કરતા ગૃહ-નાના ઉદ્યોગોમાં શ્રમિકોના વેતનમાં શું તફાવત છે. તે બાબત અગત્યની છે. તેવી જ રીતે કોટન માર્કેટ પર્દના શ્રમિકોના જીવન ધોરણમાં સુધારો દ્વારા વિકાસ થાય છે. તે અગત્યતા ધરવે છે આ સિદ્ધાંતો દ્વારા શ્રમિકોને રોજગારી મળી ત્યાંથી માંડીને આજની સ્થિતિમાં શું તફાવત છે. તે સરખાવી શકાય અને નબળી કડીઓ શોધી તેને દુર કરી શ્રમિકોને વધારે સારું જીવન ધોરણ પ્રાપ્ત થાય તે હેતુ છે.

અભ્યાસની મર્યાદાઓ

- સદર અભ્યાસ કડી તાલુકા પુરતો માર્યાદિત છે. આ અભ્યાસના તારણો વધુ વાસ્તવિક બનાવવા માટે મોટી સંખ્યામાં શ્રમિકોની પસંદગી કરવી જોઈએ પરંતુ
- શ્રમિકોની અજ્ઞાનતાને કારણે શ્રમિકો તેમના વેતન કામના કલાકોની જાણકારી રાખતા નથી તેથી અભ્યસની માહિતી તેમની સ્મરણ શક્તિ પરથી નોધવામાં આવી છે.
- એક જ વર્ષને ધ્યાનમાં રાખીને અભ્યાસ કરેલ છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

પ્રકરણ – ૩

સાહિત્ય પરિચય

પ્રસ્તાવના

પૃથ્વી ઉપરનું સૌથી બુદ્ધિશાળી અને તાર્કિક પ્રાણીને પોતાના શારીરિક અને સામાજિક અસ્તિત્વ ટકાવી રાખવા માટે તથા જીવન- નિર્વાહ માટે કોઈને કોઈ આર્થિક ઉત્પાદનની પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંકળાયેલું છે. શરુઆતમાં ભડકતું જીવન જીવતો મનુષ્ય કેમ-કેમ જીવન નિર્વાહની નવી-નવી રીતો વિકાસ્વતો ગયો. ખેતી પશુપાલન પર નભતો મનુષ્ય ઓદ્યોગિક ક્રાંતિની સાથે જોડતો રહ્યો છે. ટેકનોલોજીના આ આધુનિક યુગમાં પણ ભારત જેવા ખેતીપ્રધાન અને અતિ વસ્તીવાળા દેશમાં આજે પણ ૬૪% માનવ શ્રમ ખેતીમાંથી રોજગારી મેળવે છે. આજે પણ ભારતમાં ખેતીક્ષેત્રે, રોજગારી આર્થિક વિકાસમાં મહત્વનો હિસ્સો ધરાવે છે. આથી ભારતમાં ઝડપી આર્થિક વિકાસ-રોજગારી વૃદ્ધિ માટે ઓદ્યોગિક વિકાસ અનિવાર્ય છે.

ભારતમાં ઔધોગિકની શરૂઆત

આઝાદી સમયે ૧૯૪૭માં બહુ જ જુજ વપરાશી ઉદ્યોગો અસ્તિત્વમાં હતા. ભારતીય ઔધોગિક ક્ષેત્રમાં ટેક્ષ ટાઈલ અને ખાંડ ઉધોગ મહત્વના હતા. ભારતમાં આઝાદી સમયે ઓદ્યોગિક માળખું વૈવિધ્ય પૂર્ણન હતું. પ્રગતિકારક ઉદ્યોગો જેવા કે ટેક્ષ ટાઈલ ઉધોગોનું મહત્વ ૧૯૫૬માં ૪૭% હતું. પરંતુધીરે-ધીરે ઓદ્યોગિકકરણનો વ્યાપ વધતા તેનું મહત્વ ઘટતું ગયું છે. ૧૯૮૦-૮૧ માં ટેક્ષટાઇલ ઉદ્યોગનું મહત્વ ફક્ત ૧૨.૩% જ રહેવા પામ્યું છે. આમ ધીરે ધીરે ભારતીય ઔધોગિક ક્ષેત્રેમાં પ્રણાલિકાગતઉદ્યોગનું મહત્વ ઘટતું ગયું છે અને બિન પ્રણાલિકાગત ઉદ્યોગનું મહત્વ વધ્યું ગયું છે. તેમ છતાં આજે પણ ભારતીય ઔધોગિક ક્ષેત્રેમાં ટેક્ષટાઇલ કાપડ ઉદ્યોગ મહત્વનો રહ્યો છે.

ગુજરાતમાં ઔધોગિકની શરૂઆત

ગુજરાત રાજ્યની અલગ રાજ્ય તરીકે સ્થાપના ૧ મે,૧૯૬૦ના દિવસે થઇ. આપૂર્ણ ગુજરાતમાં મુંબઈ રાજ્યનો એક ભાગ હતું. ૧૯૬૦ સુધી રાજ્યમાં ઔધોગિક પ્રવૃતિના ક્ષેત્રે કાપડ અને સંલગ્ન ઉદ્યોગોનું પ્રાધાન્ય હતું. ૧૯૬૦ પછી શ્રમિકો પંચવર્ષીય યોજનામાં ઔધોગિક વિકાસને અગ્રિમતાઆપવામાં આવી છે. તેના લીધે ગુજરાતના ઔધોગિક વિકાસમાં ૧૯૬૦ પછી વિવિધતા આવી છે.

૧૯૬૦ના દાયકામાં રીફાઇનરી, રસાયણિકખાતરના ઉદ્યોગો પેટ્રોલ-કેમિકલ્સ સંકુલની સ્થાપના, ડેરી પ્લાન્ટની સ્થાપના ખનીજ સંપતિના ઉપયોગ આધારિત ઉદ્યોગોની સ્થાપના થઇ. જે ગુજરાતમાં ઔધોગિક વિકાસને વેગ આપે છે અને ઔષધ રાસાયણિકોની પેદાશ, ડેરી બનાવટો, સ્ટીલ બનાવટો, સિમેન્ટ, યંત્ર, ઓજારો વગેરે. સમગ્ર દેશના ઉત્પાદનમાં ગુજરાત મીઠાના ઉત્પાદનના ૭૦% સોડા એસમાં ૮૭% હવા અને ગેસ કોમ્પ્રેસમાં ૪૬% કોસ્ટક યુક્ત રાસાયણિક ખાતરમાં ૪૪% નાઈટ્રોજનયુકત, રાસાયણિક ખાતરમાં ૪૨%, તમામ કાપડમાં ૨૦% જેટલો હિસ્સો દેશોના ઉત્પાદનમાં ધરાવે છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

વિવિધ ખેત પેદાશોમાં ગુજરાત

વિવિધ ખેતી જેવી કે ડુંગરી, બટાકા, કેળા, તથા એરંડા જેવા પાકોની ઉત્પાદકતામાં ગુજરાત રાજ્ય સમગ્ર ભારતમાં પ્રથમ સ્થાન ધરાવે છે જયારે મગફળી, સરસવ, કપાસ, ઇસ્બગુલ તમાકુ તથા ચીકુજેવા પાકોની ઉત્પાદકતામાં સમગ્ર ભારતમાં ગુજરાત બીજા ક્રમે આવે છે.

કપાસના ઉત્પાદનમાં ગુજરાતનું સ્થાન

૧૯૯૭-૯૮ના અંતે ગુજરાતમાં કપાસ હેઠળનો વિસ્તાર ૧૫૨૬ હાજર હેકટર હતો. ભારતમાં કપાસ હેઠળના વિસ્તારનો ગુજરાતનો ટકાવારી હિસ્સો ૧૬.૯૨% જેટલો જોવા મળે છે.

ગુજરાતમાં કપાસનું ઉત્પાદન પણ સમગ્ર ભારત કરતા ઊંચું જોવા મળે છે. સમગ્ર ભારતમાં ગુજરાતનો કપાસનો ઉત્પાદનનો હિસ્સો ૨૧.૯૯% રહેલો છે. જયારે આ પ્રમાણ ભારતમાં ૧૨૭૭૪ હાજર ગાંસડીનું રહેલું હતું.

ભૌગોલિક ગુજરાત

ગુજરાત રાજ્યનો વિસ્તાર ૧,૯૬,૦૨૪ ચો.કિમી છે. જે ભારતમાં છઠ્ઠાક્રમાંકે આવે છે. ગુજરાત રાજ્ય ૨૬.૦૬ ઉ.અક્ષાંશથી ૨૪.૪૨ ઉ. અક્ષાંશ અને ૬૮.૧૦ પૂ.અક્ષાંશ અને ૬૮.૧૦ પૂ.રેખાંશથી ૫૪.૮૨ પૂ.અક્ષાંશની વચ્ચે આવેલો ભાગ ગુજરાત તરીકે ઓળખાય છે. ગુજરાતના વિસ્તારમાં મૂળ ગુજરાતના ઉત્તર ગુજરાત, મધ્ય ગુજરાત, દક્ષિણ ગુજરાત ઉપરાંત સૌરાષ્ટ્ર અને કચ્છનો સમાવેશ છે.

ગુજરાત પશ્ચિમે અરબ સાગર, ઉત્તર અને ઈશાને રાજસ્થાન, પૂર્વ મધ્યપ્રદેશ અને દક્ષિણે મહારષ્ટ્થી ઘેરાયેલું છે. ગુજરાત રાજ્યથી પૂર્વેની પશ્ચિમની પહોળાઈ ૫૦૦ કિમી અને ઉત્તરથી દક્ષિણની લંબાઈ ૫૯૦ કિમી છે. ગુજરાત ભારતના બધા રાજ્યોમાં સૌથી લાંબો દરિયા કિનારો ધરાવે છે. જેની લંબાઈ ૧૬૦૦ કિમી છે.

ગુજરાતમાં ૩૩ જિલ્લા અને ૨૪૯ તાલુકા છ. કાચ જીલ્લો સૌથી મોટો છે અને દંગ સૌથી નાનો જીલ્લો છે. રાજ્યનો સુરત જીલ્લો સુરત જીલ્લો સૌથી વધુ ગીચતા ધરાવે છે. જ્યારે કચ્છ સૌથી વસ્તી ગીચતા ધરાવે છે.

ગુજરાતમાં કુલ ૪૦ બંદરો છે જેમાં કંડલા બંદર સૌથી મોટું છે. અહી મુખ્ય ધરમ-હિંદૂ, મુસ્લિમ, જૈન અને પારસી છે. ગુજરાતના મુખ્ય ખેતી પાક કપાસ, મગફળી, બાજરી, શેરડી અને તમાકુ છે.આ ઉપરાંત જુવાર, ઘઉં, ડાંગર વગેરે પાકો પણ થાય છે.

કુલ વસ્તી

વર્ષે ૨૦૧૧માં સમગ્ર ભારતની વસ્તી ૧,૨૧,૦૮,૫૪,૯૭૭ થઇ હતી જયારે ગુજરાતની વસ્તી ૬,૦૪,૯૩,૬૯૨ હતી. જે દેશની કુલ વસ્તીના ૪.૯૯% છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

સાક્ષરતાનું પ્રમાણ

સમગ્ર ભારતમાં સાક્ષરતાનું પ્રમાણ ૨૦૧૧માં ૭૪% છે. જેમાં પુરુષોનો દર ૮૨.૧૦% અને સ્ત્રીઓનો દર ૬૫.૧૦% છે.

ગુજરાતમાં સાક્ષરતાનું પ્રમાણ ૨૦૧૧માં ૭૮.03% છે. જેમાં પુરુષોનો દર ૮૫.૧૫% અને સ્ત્રીઓનો દર ૯૬.૬૮% છે.

વસ્તી ગીચતા

ભારતમાં દર ચોરસ કિમી એ વસ્તીનું પ્રમાણ ૩૮૨ છે. જ્યારે ગુજરાતમાં ૩૯૧.૪% છે.

જાતિનું પ્રમાણ

ભારતમાં ૨૦૧૧મા દર હજાર પુરુષોએ સ્ત્રીઓનું પ્રમાણ ૯૪૦ છે જ્યારે ગુજરાતમાં હજાર પુરુષોએ ૯૧૯ સ્ત્રીઓ છે.

વસ્તીવૃધ્ધિ દર

ભારતમાં ૨૦૦૧ થી ૨૦૧૧નો વસ્તીવૃધ્ધિ દર ૧૭.૬૪% છે. જ્યારે ગુજરાત ૧૯.૨% છે. HDIમાં ભારતનો ક્રમ ૧૩૦મો છે. જયારે ગુજરાતના બધા રાજ્યોમાં ૧૧મો છે.

કોઈ પણ રાજ્ય માટે ઔદ્યોગિક વિકાસ એ આર્થિક વિકાસની અનિવાર્ય શરત છે ઔધોગિક વિકાસની તરહ જો ઝડપી અને સંતુલિત રાખવામાં આવે તો તેના દ્વારા વ્યાજબી ભાવે આમ પ્રજાને ચીજ વસ્તુઓ ઉપલબ્ધ કરવી શકાય અને વિશાળ પ્રમાણમાં રોજગારની તકો પણ ઉભી કરી શકાય અને વિશાળ પ્રમાણમાં રોજગારીની તકો પણ ઉભી કરી શકાય તેના દ્વારા માપદંડો આવકમાં વધારો પ્રાપ્ત કરી શકાય.

ગુજરાત રાજ્યમાં પ્રાદેશિક અસમાનતા દુર કરવા માટે તથા ગ્રામીણ અને શહેરી વિસ્તારોમાં રોજગારીની તકોમાં વૃદ્ધિ કરવાના ઉદેશ્યથી ગુજરાત સરકારે ક્રમિક પંચવર્ષિ યોજનાઓમાં ઔધોગિક વિકાસને અગ્રિમતા આપી છે ૧૯૬૦ સુધી ઔધોગિક પ્રવૃતિના ક્ષેત્રે કાપડ અને સલગ્ન ઉદ્યોગનું પ્રાધાન્ય હતું. જયારે ૧૯૬૦ના દાયકામાં ઔધોગિક પાયામાં વિવિધતા લાવવાની શક્યતાઓ ઉભી થઇ કારણકે આ દસકા દરમ્યાન રાજ્યમાં તેલ અને કુદરતી વાયુની શોધ શક્ય બની તથા આ જ દશકામાં રીફાઇનરી રસાયણિક ખાતરના ઉદ્યોગ અને પેટ્રો કેમિકલ સંકુલની સરેરાશ વાર્ષિક વૃદ્ધિ છેલ્લા દશકા દરમ્યાન લગભગ ૬.૫% અંદાજવામાં આવી છે રાજ્યના આ સેક્ટર તરફ દ્રષ્ટિ કરતા જણાયું કે રાજ્યના આ સેક્ટર માં ૨૮૫૦૦૦ કરતા વધુ લઘુ ઉદ્યોગો અને ૧૬૦૦૦ કરતા વધુ મધ્ય અને મોટા પાયા પરના ઔધોગિક એકમોનો સમાવેશ થાય છે તથા રાજ્યે દેશના ઉત્પાદન મૂલ્યમાં ૧૦.૬૪% હિસ્સોથી અને કારખાના સેક્ટરમાં ૧૦.૦૮%ના ઉમેરાયેલ મૂલ્યોથી રાજ્ય તેનું બીજુ સ્થાન જાળવી રાખવામાં સફળ બન્યું છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

૧. રાજ્યમાં ઔદ્યોગિક સ્થાનીકરણ તરફ

રાજ્યમાં ઔધોગિક સ્થાનીકરણ મોટા ભાગે મોટા શહરોમાં જેવા કે અમદાવાદ, વડોદરા,સુરત, રાજકોટ, જામનગર, ભાવનગર તથા વાપી વિસ્તારમાં કેન્દ્રિત થયો છે આ તમામ પ્રદેશોમાં રાજ્યની પ્રોત્સાહક ઔધોગિક વિકાસ નીતિને કારણે તથા સાદર પ્રદેશમાં ઔધોગિક એકમના વિકાસ માટે પૂર્વ જરૂરી સવાલો ઉપલબ્ધિને કારણે રાજ્યમાં એકંદરે સંતુલિત ઔધોગિક વિકાસ સાધી શકાય.

ગુજરાત રાજ્યના ઔધોગિક વિકાસની એ ખાસચિત રહેલી છે કે આ ક્ષેત્રનો પાયો વૈવિધ્યપૂર્ણ રીતે વિકલ્પે છે સુતરાઉ રેસા, સુતરાઉ કાપડ, કાર્બનિક અને અકાર્બનિક રસાયણો ઔષધો અને ઔષધ રસાયણોની પેદાશ, કૃષિ વિષયક રસાયણો, ડેરીની બનાવટો, સ્ટીલ બનાવટો સિમેન્ટ, યંત્ર, ઓજારો વગેરે જેવી યંત્રો સામગ્રી વગેરેના ઉત્પાદનમાં સમગ્ર દેશમાં રાજ્યનો હિસ્સો ઘણો મોટો છે આ સંદર્ભમાં કેટલીકનીદ્રષ્ટિ પેદાશોમાં સમગ્ર દેશોમાં ઉત્પાદનના રાજ્ય કેટલો હિસ્સો ધરાવે છે તેનો વિગતવાર અભ્યાસ કરતા જણાયું છે કે મીઠું ૭૦% સોડા એશ ૮૭% હવા અને ગેસ કોમ્પ્રેસર ૪૬% ફોસ્ફેક્ટ યુક્ત રસાયણિક ખાતર ૪૪% દેશના ઉત્પાદનમાં ધરાવે છે.

૨. રાજ્યમાં ઔધોગિક પ્રગતિ

ગુજરાતમાં ચાલુ ઉદ્યોગની સંખ્યા તથા તેમાં રોજગાર મેળવેલ કામદારોની સરેરાશ સંખ્યા વિશે ઉલ્લેખ કરી એ તો જાણશે કે રાજ્યમાં ૧૯૬૦માં ૩૬૪૯ જેટલા ઉદ્યોગ કાર્યરત હતા. જેમાં કામદારોની દૈનિક સરેરાશ સંખ્યા ૩૪૬૪૬૨ હતી. આ ક્ષેત્રમાં ઉત્તરોતર પ્રગતિ થઇ છે આને ૧૯૯૮માં ચાલુ ઉદ્યોગની સંખ્યા ૧૯૫૬૫ જેટલી થઇ જયારે સાદર ઉદ્યોગમાં કુલ કામ કરતા કામદારોની સરેરાશ દૈનિક સંખ્યા ૮૬૧૭૯૫ થઇ.

૩. સહકારી ઔધોગિક ક્ષેત્ર

ગુજરાત રાજ્ય સહકારી ક્ષેત્રમાં પણ અન્ય રાજ્યોની સર્વ્યંગમીમાં મહત્વનું સ્થાનછે. ધરાવે છે રાજ્યમાં સહકારી ઉદ્યોગ સાહસો તરીકે સફળ સાબિત થયેલ જે કેટલાક ફેડરેશન તથા મંડળો છે તેમાં ખાંડના કારખાના સેક્ટરમાં ખાંડની સહકારી મંડળીઓનું ફેડરેશન ડેરીની બનાવટો અને ગુજરાત સહકારી દૂધ ખરીદ વેચાણ ફેડરેશન તેલના સેક્ટરમાં ગુજકોમાસોલ ઇફકો પેટ્રોકીલ્સ સહકારી મંડળી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

૪. ભાષા

મહેસાણા જીલ્લામાં વસતા લોકોમાં ગુજરાતી ભાષા મુખ્ય ભાષાનું સ્થાન ધરાવે છે વસ્તી ગણતરી પ્રમાણે કુલ વસ્તી લોકો ગુજરાતી ભાષા છે. જીલ્લામાં ગ્રામ્ય અને શહેરી વિસ્તાર પ્રમાણ દરેક મુખ્ય બોલનારનું એ કાળ વિભાજન આ મુજબ છે.

ક્રમ	મુખ્ય ભાષા	કુલ વસ્તીના ટકા			દરે ભાષાની ગ્રામ્ય શહેરી વિસ્તારની ટકાવારી	
૧.	ગુજરાતી	૯૬.૯૪	૯૮.૮૧	૮૮.૩૧	૮૮.૮૩	૧૬.૧૭
૨.	મરાઠી	૦૦.૧૭	૦૦.૦૨	૦૦.૮૯	૭.૨૬	૯૨.૭૪
૩.	હિન્દી	૦૦.૪૨	૦૦.૧૫	૧.૬૮	૨૮.૨૬	૭૧.૫૦
૪.	સિંધી	૦૦.૩૨	૦૦.૦૪	૧.૬૦	૧૦.૪૫	૮૯.૫૫
૫.	ઉર્દુ	૧.૮૨	૦૦.૮૬	૬.૨૬	૩૮.૯૬	૬૧.૦૪
૬.	મારવાડી	૦૦.૧૧	૦૦.૦૯	૦.૧૯	૬૮.૮૯	૩૧.૧૧
૭.	રાજસ્થાની	૦૦.૧૨	૦૦.૦૨	૦.૫૮	૧૪.૭૭	૮૫.૨૩
૮.	પંજાબ	૦૦.૦૩	-	૦.૧૬	૬.૮૨	૯૩.૧૮
૯.	અન્ય	૦૦.૦૭	૦.૩૩	૦.૩૩	૧૩.૭૩	૮૬.૨૭

આ તારણ બતાવેછે કે ગુજરાતી અને મારવાડી ભાષાનો મુખ્ય ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં વસે છે. તે સિવાયની ભાષાના ભાશાકીનું પ્રમાણ શહેરમાં વધુ છે.

જિલ્લાની છ અગત્યની માતૃભાષા

ક્રમ	માતૃભાષાનું નામ	ભાષાક પ્રમાણ
૧	ગુજરાતી	૨૦૩૩૨૪૬
૨	ઉર્દુ	૨૭૩૬૫
૩	કચ્છી	૩૭૭
૪	હિન્દી	૧૫૧૭૩
૫	મરાઠી	૨૭૧૯
૬	સિંધી	૬૮૧૬

કડી તાલુકાનો પરિચય

- કુલ ગામ:- ૧૨૦
- શહેરી વિસ્તાર :- ૧ (કડી)
- ક્ષેત્રફળ :- ૮૨૯૩ ચો.કિમી.
- વાવેતર વિસ્તાર :- ૮૨૭૨૭૦૫૨ હેક્ટર
- આબોહવા- વિષમ
- સરેરાશ વરસાદ - ૪૪૦ મી.મી

- ૨૦૧૧ની કડી તાલુકાના વસ્તી : ૩,૧૬,૪૮૮
- વસ્તી વધારાનો દર :- ૬.૬૮%
- જાતિ પ્રમાણ :- ૯૦૬૫
- સાક્ષરતા દર :- ૭૩.૭૨%
- પ્રાથમિક શાળા :- ૧૯૬
- માધ્યમિક શાળા :- ૪૦
- ઉચ્ચ માધ્યમિક શાળા :- ૧૭
- કોલેજ :- ૨૦
- ઓઈલ મિલ :- ૧૨૫
- રાઈસ મિલ :- ૨૦
- સિરામિક ઉદ્યોગો :- ૧૫
- પોલીસ સ્ટેશનની સંખ્યા :- ૩
- તાલુકામાં આવેલ બેંકો :- ૨૯
- કુલ દૂધ સહકારી મંડળી :- ૨૯
- જીનીગ મિલો :- ૧૦૩
- વસ્તીની ધનતા : ૩૫૭%
- શહેરી વસ્તી :- ૬૦,૦૨૬
- ગ્રામ્ય વિસ્તાર :- ૨,૩૬,૮૯૫
- સેવા સહકારી મંડળી :- ૭૬

કડી તાલુકાની ભૌગોલિક સ્થિતિ

મહેસાણા જીલ્લાના નવ તાલુકા પૈકી કડી તાલુકાનો સમાવેશ થાય છે. કડી તાલુકાની વિશેષ માહિતી નીચે મુજબ છે.

કોઈ પણ અભ્યાસના વિષયની સાથે-સાથે તેનો ઈતિહાસ જોડાયલો બને છે. કડી તાલુકા મહેસાણા જીલ્લાની ચેવાદનો તાલુકો છે.

કડી શહેર એક ઐતિહાસિક નગર છે. કડીની સ્થાપના ૧૩ મે,૧૯૨૪ના દિવસે થઇ હતી. મોગલોના સમયમાં જડોજલાહી વડું આ શહેર "કડી સોનાની દડી" તરીકે જાણીતું હતું "

કડી મહેસાણા જીલ્લામાં કડી તાલુકાને સુખી અને સમૃદ્ધ ગણવામાં આવે છે. જેમાં ૧૨૦ ગામોને કડી તાલુકામાં આવરી લેવામાં આવે છે. તેનું ક્ષેત્રફળ ૮૨૯૬ ચો.કી.મી. છે અને સમૃદ્ધ સપાટી થી ૫૯.૫ મીટર ઉચાઇ ધરાવતું નગર છે. ને ૨૩.૧૭ ૧/૨ ઉત્તર અક્ષાંશ અને ૭૨.૧૯ ૧/૨ પૂર્વ રેખાંશ વચ્ચે આવેલું છે. કડી થી પસાર થતી રેલ્વે અમદાવાદ થી કલોલ, ભોયની, બહુચરાજી, પાટણ વગેરે શહેરો

સાથે જોડાણ ધરાવે છે. કડીની પૂર્વ દિશામાં ૧૩ કી.મી. મીટર નજીક રાષ્ટ્રીય માર્ગો નેશનલ હાઇવે આવેલ છે આ નેશનલ હાઇવે દિલ્હી થી મુંબઈ માર્ગ વાહન વ્યવહાર માટેનો મહત્વનો માર્ગ છે.

ભૂ-રચના

કડી નગરની ,પૂર્વે અને ઉતર દિશાઓ તરફ રેતાળ અને ગોરાનું જમીન આવેલી છે. આ દિશા રેતીના મોટા-મોટા તીબા આવેલા છે. જયારેદક્ષિણ, પશ્ચિમ દિશાઓ તરફ નીચાણવાળો ભાગ છે. આ જમીન કપાસની જમીન માટે પ્રખ્યાત છે. બીજી તરફ જોઈએ તો ઉત્તર-પશ્ચિમ દિશાઓતરફથીજમીન ગોરાડું અને રેતાળ છે. અહી પણ થોડા-થોડા અંતરે રેતીના તીબા આવેલ છે.જ્યારે નીચાણવાળા ભાગોએસમુદ્રની અસર બતાવે છે. આમ કડીની ભૂ-રચના જાણવા માટે આપણેગુજરાતને ભારતની પ્રાચીન ભૂ-રચના જાણવી જરૂરી છે.

ગુજરાતની ભૂ-રચના સંશોધનોના આધારો જુદા-જુદા સ્તરોજોવા મળે છે. બનાસકાંઠા, પંચમહાલ,વડોદરા જીલ્લાના ભૂસ્તર પ્રાતન કાળના છે. જયારે પૂર્વકાલીન જીવ સૃષ્ટિનો સંચારદાતા પાલનપુરને ઇડરનાં ભૂ ભાગોમાં જોવા મળે છે.જયારેમધ્યજીવન મધ્યયુગના સ્તર કચ્છ અને સોરાષ્ટ્રમાં આવેલ છે.

કડીની ભૂ રચનાના પૂર્વકાલીન સ્તરો પ્રમાણે અહી ખનીજ તેલના પુષ્કળ આવેલ છે. કડીમાં ઓ.એન.જી.સી.ની મહતવની ઓફિસો આવેલી છે. કડીમાંથી મળતા કાચા ખાનીજ્તેલનો સંગ્રહ કરી પાઈપલાઈન શેરવા કેન્દ્ર પર મોકલવામાં આવેલ છે જેવી અનેક કારખાનાઓનો વિકાસ બન્યો છે. આમ કડી વિકાસમાં કડીની ભૂ-રચનાનો મહત્વનો ફાળો છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

પ્રકરણ – ૪

કડીની કોટન જીનીંગ ફેકટરી વિશેની માહિતી

કડી તાલુકામાં કોટન, જીનીગ, ઉદ્યોગનો પરિચય

સૌ પ્રથમ કડી શહેરમાં ૧૯૨૬માં બાલાપીર જીનીંગ એન્ડ પ્રેસિંગ ફેકટરી તથા ઓઈલ મિલ આપવામાં આવેલી જે મહેસાણા મિલમાં પ્રથમ હતી. ત્યારબાદ કડીમાં ચાર જીનીગ ફેકટરી સાથે અઢારિયા અને ભાગ્યોદય જીનીગ ચોથો જીનીગ ફેકટરી એટલે કે વેપારી જીનીગ શરૂઆત, ગુલાબચંદ વનમાળી એ કરી હતી.તેમાં ચોથી જીનીગ ફેક્ટરી એટલે કે વેપારી જીનીગની શરૂઆત રામલાલ પરીખે કરી હતી. જે રેલ્વે સ્ટેશન પાસે હતી. તે સમયે કડીની આજુ-બાજુના વિસ્તારમાં વાગડ કાલાનું ઉત્પાદન થતું હતું. કડીની જુદા-જુદા વિસ્તારોમાંથી તથા ગુજરાતના અન્ય વિસ્તારોમાંથી રેલવે સ્ટેશન કડીમાં કાલામાંથી આવક આવતી હતી. તે સમયમાં વિરમગામ વિસ્તારમાંથી વાગડ, કપાસ, આવતું જેમાં માટે તે ઘણું જ જુનું અને જાણીતુ શહેર હતું. ધીરે-ધીરે કડી વિસ્તારમાં કલ્યાણ કપાસનું વાવેતર ઓછુ થવા લાગ્યું. જયારે બીજી બાજુ કડીમાં જીનીગ અને પ્રોસેસિંગ ફેક્ટરીઓની સંખ્યા ઉત્તરોતર રીતે વધતી ગઈ. જયારે કડીમાં દર વર્ષે લગભગ ૨૦ લાખ ગાંસડી બાંધવામાં આવે છે.

કડી વિસ્તારમાં કપાસ-કાલાનું ઉત્પાદન નહીવત હોવા છતાં ગાંસડીના ઉત્પાદનમાં સમગ્ર એશિયામાં પ્રથમ સ્થાને આવે છે.

જીનીગ- પ્રેસિંગ ફેક્ટરી તથા ઓઇલ મિલ સંખ્યા

કડી શહેરમાં કુલ ૧૦૫ જીનીંગ ફેક્ટરી તથા ૫૨ પ્રેસિંગ ફેક્ટરી છે. કડીમાં જીનીગના લીધે કપાસિયા મોટા જથ્થામાંથી પ્રાપ્ત થતા હોવાથી કડીમાં ૧૪૦ જેટલી ઓઈલ મિલ આવેલી છે. સમગ્ર ભારતમાં પ્રખ્યાત એવી મારૂતિ, તિરૂપતિ, મેધધારા જેવી તેલની બ્રાન્ડ ઉત્પન્ન કરતી ઓઈલ મિલ કડીમાં આવેલી છે

જીનીગ ફેક્ટરી કડીના વિસ્તારમાં

જીનીગ પ્રેસિંગ ફેક્ટરી તથા ઓઈલ મિલ્સ કડી શહેરીમાં કડી- કલોલ રોડ, કડી થોડ રોડ, કડી રંગપુરડા રોડ, કડી-કલ્યાણપુર રોડ, કડી- દેત્રોજ તથા નંદાસણ રોડ પર આવેલી છે. કડી શહેરમાં ચારે બાજુ આ ફેક્ટરીઝ સ્થાપેલી છે. આ વિસ્તાર જમીન થોડા નીચા ભાવે મળી રહે છે. તથા ખુલ્લી જગ્યા વધુ પ્રાપ્ત થાય છે. જીનીગ પ્રેસિંગ ફેક્ટરીઝ માટેના આ વિસ્તારો સરકારના કોઈ ધારા ધોરણને લીધે પસંદ કરવામાં આવ્યા નથી. પરંતુ જમીનની કિંમત તથા જમીનની પ્રાપ્તિના આધારે વિસ્તારો પસંદ કરવામાં આવે છે.

આ ધંધા સાથે સંકળાયેલા જ્ઞાતીઓ

આ ધંધા સાથે મુખ્યત્વે પટેલ જ્ઞાતિના લોકો સંકળાયેલા છે. જેમની ટકાવારી ૯૦% થી પણ વધારે છે. અન્ય વિસ્તારની જેમ આ વિસ્તારમાં પણ પટેલો આર્થિક રીતે સધ્ધર છે. કડી વિસ્તારમાં પટેલોની વસ્તી વધુ છે. પટેલ જ્ઞાતિના લોકો પરસ્પર સહકારની ભાવનાવાળા સાહસિક અને સખત મહેનતનું હોવાથી "માટીમાંથી પણ સોનું." પેદા કરવાની ક્ષમતા ધરાવે છે. પટેલો સિવાય વાણીયા, બ્રાહ્મણ અને થોડા મુસ્લિમો પણ આ ધંધા સાથે સંકળયેલા છે.

જીનીગ – પ્રેસિંગ ફેક્ટરીના માલિકોનું સંગઠન

કડી શહેરની જીનીગ પ્રેસિંગ ફેક્ટરીના માલિકોનું સંગઠન મુખ્ય સક્રિય અને જાગૃત છે. આ ઉદ્યોગના વિકાસમાં અનેક રીતે મદદ રૂપ થાય છે. મજુરોના પ્રશ્નો નિવારવા સક્રિય કામગીરી બજાવીને કડીના કોટન ઉદ્યોગોને વેગ આપ્યો છે. આકસ્મિક કુદરતી આફતો, માનવજીત આફતો કે કટોકટીમાં સામાજિક રીતે સક્રિય ફાળો આપ્યો છે. કડીનું કોટન એસોસીએશન રાજ્ય કક્ષાએ આવેલા સંગઠન સાથે સંકળાયેલું છે. રાષ્ટ્રીય કક્ષાએ આવેલા સંગઠન સાથે સંકળાયેલું છે. રાષ્ટ્રીય કક્ષા એ આવું કઈ સંગઠન નથી.

સીઝનનો સમયગાળો

કોટન પ્રેસિંગ અને જીનીગનો સમય-ગાળો અને મે-જુન સુધી લગભગ ચાલે છે. વર્ષના લગભગ આવક મહિનાથી ચાલતો આ ધંધા સીઝનમાં ૨૪ કલાક પુર બહારમાસ ચાલે છે. ચોમાસાની સિઝનમાં આ ધંધો લગભગ બંધ હોય છે. તેની ઓફ સીઝન ગણાય છે.

કોટન જીનીગ –પ્રેસિંગ માટે કડી વિસ્તાર શામાટે

કડી વિસ્તારમાં કાલા-કપાસનું ઉત્પાદન નહીવત પ્રમાણ થાય છે. તેમ છતાં રૂ ની ગાંસડીના ઉત્પાદનમાં કડી એશિયા પ્રથમ આવે છે તેના કારણો આ મુજબ છે.

- કડીમાં જીનીગ- ઓઈલ મિલ બંને હોવાથી કાચા માલના (હેરફેરની કિયાનું) વાહન ખર્ચ ઓછુ આવે છે.
- કડી સેન્ટર એવા મધ્યમાં છે કે ઉત્તર ગુજરાત, દક્ષિણ ગુજરાત સૌરાષ્ટ અને મહારાષ્ટ્ર આ બધી જ જગ્યા ઓથી કપાસ લાવવાનું વાહન ખર્ચઓ આવે છે અને જુદા-જુદા વિસ્તાર્રોમાંથી બધાજ પ્રકારની ગુણવત્તાનો કપાસ મળી આવે છે.
- ગાંસડી વેચાણ માટેની ઓફીસો તથા એરપોર્ટ નજીક હોય તેનું સેન્ટર અમદાવાદ કડી થી ફક્ત ૫૦ કી.મી. જ દુર આથી માલના વેચાણમાં સરળતા રહે છે.
- કપાસ વેચનાર ખેડૂત તથા વેપારીઓને કપાસની ખરીદીનું અમુક પેમેન્ટ તાત્કાલિક રોકડામાં ચુકવણી પદ્ધતિ કડીમાં છે. વેચનાર માટે કડીનું આકર્ષણ રહે છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

- કડીના જીનીગ- પ્રેશિંગ ફેકટરીના માલિકોના આગ્રહ ને કારણે Production ના હિમાયાની અને પ્રમાણમાં મહેનતનું હોવાથી ઉત્પાદન ખર્ચ નીચું લાવીને વ્યવસાય કરવાનો હેતુ દર્શાવે છે. આથી પ્રમાણમાં નીચા ભાવે વેચે તોપણ નફાનો યોગ્ય ગાળો રેહવા પામે છે. ધાન્ય છે. આવા માલિકો ને જે જેને કડીનો કોટન ઉદ્યોગ સમગ્ર એશિયામાં પ્રથમ સ્થાન પામ્યો.

આ ઉદ્યોગને લીધે કડીને થયેલ કાયદો ટુકમાં

આ ઇન્ડસ્ટ્રીઝના વિકાસને લીધે કડીને દરેક પ્રકાના વ્યવસાયમાં સમૃદ્ધિ વધી છે. ખુબ જ મોટા પાયાના હેતુ થી બહારના વિસ્તાર માંથી કામદારો મોટા પ્રમાણમાં આવતા હોવાથી અન્ય ધંધા રોજગાર જેવા કે કારીયાણા, કાપડ, વાસણ, હોટલ, રેસ્ટોરન્ટ, બાંધકામ પ્રવૃત્તિ વગેરેમાં રોજગારીમાં વધારો થવા પામ્યો છે. આ ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં માલિકો દ્વારા ઉદાર હાથે દાન આપવામાં આવતું હોવાથી શાળા, કોલેજ, વ્યવસાય, તરફી સંસ્થાઓ, તથા અન્ય સંસ્થા ઓને વિકાસ થવા પામ્યો છે. જે ચીન રોટીરી, લાયસન્સ કલબ જેવી સામાજિક સંસ્થાઓને N.G.O પ્રવૃતિ માટે દાનનો પ્રવાહ પુષ્કળ મળવાથી આવી સંસ્થા ઓનો પણ વિકાસ ખુબ જ થયો છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

પ્રકરણ – ૫

કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં રોજગારીની પરિસ્થિત

પ્રસ્તાવના

કોઈ પણ સંશોધન પાયામાં સંશોધનમાં હેતુઓ, માહિતીનું પૃથ્થકરણ અર્થઘટન તેમજ તારણો સમાયેલા હોય છે. સંશોધન એટલે સત્ય શોધ કડી તાલુકામાં સંશોધનનો કોઈ ચોક્કસ દિશામાં નિદાન કરતા હોય છે. ખેડૂતો પોતાનું જીવન ધોરણ ચલાવવામાં સફળ સાબિત થતા જણાય છે તેમની આર્થિક સ્થિતિ માટે ઉપયોગ નીવડે છે.

ક્યાં પ્રકારની ક્યાં રોજગારી

ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં મજુર, ટેક્નીશિયન, ખરીદ-વચન સાથે સંકળાયેલા વ્યક્તિ તથા હિસાબના જાણકાર, કોમ્પુટરના જાણકાર વગેરે વિવિધ જાતના માણસોની જરૂરીયાત પડે છે. આ ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં રોજગારી મેળવવા માટે ખાસ પ્રકારના શિક્ષણ કે તાલીમ જરૂરીયાત પડે છે. ચાત કામની સરળતા અને ઝડપે માટે ATIRAમાંથી ટૂંકાગાળાની તાલીમ આપવામાં આવે છે.

ક્યાં રોજગારી

કપાસમાંથી રૂ ની ગાંસડી તૈયાર કરવા માટે અલગ-અલગ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ તબક્કમાંથી પસાર થવું પડે છે અને જુદા-જુદા વિભાગમાં રોજગારી ઉપલબ્ધ થાય છે.

- સૌ પ્રથમ કપાસ ઉત્તરે ત્યારે જીનીગ હાઉસ સુધી પહોચાડવા માટે મજૂરોની જરૂર પડે છે.
- જીનીગ હાઉસમાં ચરખામાં કપાસમાંથી રૂ કપાસિયા જુદા પડે છે. ત્યાં મજુરો તથા હેલ્પર વગેરેની જરૂર પડે છે.
- પોચા રૂ માંથી ગાંસડી બાંધવામાં આવે છે. ત્યાં મજુરો તથા ટેકનિકલ માણસોનો જરૂર પડે છે.
- કપાસિયા ઓઈલ મિલ સુધી લઇ જવામાં આવે છે ત્યાં કપાસિયાનું Crushing કરી તેલનું ઉત્પાદન કરવામાં આવે છે. ત્યાં પણ મજુરો તથા ટેક્નીશિયનજરૂર પડે છે.

રોજગારીનું સર્જન

- **૨૫૦ ગાંસડીના ઉત્પાદનમાં કેટલીક રોજગારી**

જીનમાં કપાસ આવે અને તેમાંથી રૂની ગાંસડી બંધાય ત્યાં સુધી જુદી-જુદી ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં ઉત્પાદન થાય છે. અને જુદા-જુદા વિભાગોમાં રોજગારી પ્રાપ્ત થાય છે. ૨૫૦ ગાંસડીના ઉત્પાદનમાં અંદાજે લગભગ ૧૧૦ લોકોને રોજગારી મળેછે. કડીનીમોટાભાગની જીનીગ પ્રેશિંગફેક્ટરી સીઝનમાં દરરોજની ૨૫૦ ગાંસડીઓનું ઉત્પાદન કરે છે.

- **કોટન ઈન્ડસમાં કુલ રોજગારી**

કડીની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં પ્રત્યક્ષ રીતે ૫૦૦૦થી ૬૦૦૦ લોકોને મળે છે અને પરોક્ષ રીતે વિચારીએ તો કડીની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝને લીધે લગભગ ૫૦,૦૦૦ જેટલા લોકોને રોજગારી મળે છે. કડી શેરની વસ્તીના ૭૦થી ૭૫% લોકોને પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે રોજગારી કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ દ્વારા થાય છે.

આધુનિક ટેકનોલોજી અને રોજગારી ઉપર અસર

કડીની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ વિકાસમાં અને આધુનિક સંશોધનના અમલીકરણમાં અગ્રેસર છે. ઉદ્યોગોમાં સતત સંશોધનના અમલીકરણને કારણે ઉત્પાદન ખર્ચ નીચું આવે છે. પરંતુ બીજી રોજગારી ઉપર વિપરીત અસર થાય છે.

કાલામાંથી કપાસનું પ્રોસેસ

આજથી દશ વર્ષ પહેલા કાલાને વ્યક્તિ સાથે ફોલાવીને કપાસ મેળવવામાં આવતોહતો. જેમાં કડી નગરના શેરી જનોને પુષ્કળ પ્રમાણમાં રોજગારીમળતી હતી. ઘણા બધા કુટુંબો સિઝનમાં કાલાને ફોલીનેસમગ્ર વર્ષનો જીવન નિર્વાહ ખર્ચ તેમાંથી કાઢતા હતા. પરંતુ હવે કાલામાંથી કપાસ મેળવવા યંત્રનો ઉપયોગ થાય છે. આ પ્રોસેસમાં યંત્રનનો ઉપયોગ કરવાથી ખર્ચ ઓછું આવે છે. માલનો બગાડ થતો નથી. માલની ચોરીનો પ્રશ્ન રહેવા પામતો નથી.

જીનીગ પ્રોસેસ

કપાસમાંથી રૂ અને કપાસિયા જુદા કરવા માટે ચરખાનો ઉપયોગ થાય છે. હવે જીનીગમાં પણ ધણી ફેકટરીમાં આધુનિક જીનીગ સિસ્ટમનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. જેમાં યંત્રો દ્વારા ઓટોમેટીક રીતે વેક્યુમ સિસ્ટમથી કપાસના યંત્રોનો ઉપયોગ ધીરે-ધીરે વધવા પામ્યો છે. ત્યાં રૂ અને કપાસિયા જેમાં યંત્રો દ્વારા ઓટોમેટીક રીતે વેક્યુમ સિસ્ટમથી કપાસના યંત્રોનો ઉપયોગ ધીરે-ધીરે વધવા પામ્યો છે. ત્યાં રૂ અને કપાસિયાઓટોમેટીક જુદા પડે છે. જીનીગમાં આધુનિક યંત્રોનો ઉપયોગ ધીરે-ધીરે વધવા પામ્યો છે. કેમ કે કામ ઝડપી અને સફાઈદર થાય છે. તથા ખર્ચ પણ ઓછું આવે છે. ઓટોમેટીક જીનીગ કરવાનો ખર્ચ ઓછું આવે છે. ઓટોમેટીક જીનીગ કરવાનો ખર્ચ રૂ.૧૫ લાખ જેટલો થાય છે.

રૂ માંથી ગાંસડી

રૂમાંથી રૂની ગાંસડી બંધવા માટે (ગાંસડી દબાવવાનું ઘર) નવા ઘરમાં આધુનિક યંત્રોનો ઉપયોગ થાય છે. આ કાર્યમાં યંત્રોની વિશેષ જરૂરીયાત રહેલી છે. મશીનની સાથે મજુરો અને ટેકનિકલ માણસોની જરૂરીયાત પડે છે. સેમીપ્રેસ ૨૩ થી 35 લાખમાંતૈયાર થાય છે. પરંતુ બધાજ આધુનિક યંત્રની લગભગ ૫૫લાખ રૂપિયામાં તૈયાર થાય છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

કામદારના પગાર શરતો તથા સંગઠન

પગાર,શરતોઅને સંગઠન

કોટન જીનીગ ફેકટરીમાં મજુરી કામ સાથે સંકળયેલા લોકોના પગાર માસિકરૂ.૨૩૦૦ થી ૩૦૦૦ હોય છે.જયારેવહીવટી કામ કરવા ટેકનિકલ કામ સાથે સંકળાયેલા કામદાર પગાર માસિક રૂ.૪૦૦૦થી ૬૦૦૦ જેટલા હંગામીહોય છે. જ્યારે સુપર વાઈઝર કાયમી હોય છે. કાયમી કામદારોને ફેક્ટર એક્ટ મુજબ પ્રોવિડંડ ફંડ, માંદગી, ભથ્થાની સગવડ આપવામાં આવે છે. આ ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં કામદારોનાસંગઠન હોતા નથી. કામદારોને નિવાસ ફેકટરીના સ્થળે જ વિના મુલ્ય આપવામાં આવે છે.

૧૦ × ૧૦ ની ઓરડી પતરા કેR.C.C.વાળી આપવામાં આવે છે.

કામદારો કયા-કયા વિસ્તારના

કામદારો સ્થાનિક તાલુકાના અને મોટા ભાગના બહારના હોય છે. મોટાભાગના મજુરો રાજસ્થાન અને બિહારના હોય છે. રાજ્યબહારના મજુરો સસ્તા પડે છે. તેમનુંવર્તનપ્રમાણમાં સારું હોય છે અને મોટા લાભ એ છે કે તેઓ દુર વિસ્તારમાંથી આવતા હોવાથી સળંગ ફેક્ટરી ઉપર જરહેલા હોય છે. બહારના રાજ્યના મજૂરોમાંથી ૫૦% મજુરો કુટુંબ વગરના હોય છે.

પ્રસ્તુત પ્રકરણમાં સંશોધન કાર્યમાં હેતુઓનેસિદ્ધ કરવા માટે અને કરવામાં આવેલ પરિકલ્પનાઓને સાબિત કરવામાં આવેલ છે. ૧૨૦ શ્રમિકો પાસે પ્રશ્નાવલી ભરાવવામાં આવેલ છે. આ સંશોધન પદ્ધતિમાં કુલ ૭કોટન ઇન્ડ.નો સમાવેશ કરવામાંઆવ્યો છે. કડી તાલુકામાં કુલ ૪૭ કોટન ઇન્ડ. છે. એટલે આ ૭ની કોટન ઇન્ડ.પસંદગી કરેલ છે. જેમાં મજૂરોની આર્થિક-સામાજિક સ્થિતિનો ખ્યાલ મેળવી શકાય છે. જેનો સમયગાળો ૨૦૧૫-૧૬નો રાખવામાં આવ્યો છે. આપેલ માહિતીનું ટકાવારી તથા સરેરાશ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરીને વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું છે અને તેને કોષ્ટક અને ચાર્ટ્સમાં વ્યવસ્થિત રીતે રજુ કરવામાં આવેલ છે.

કોષ્ટક – ૫.૧

શ્રમિકોનું જ્ઞાતિનું પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	સામાન્ય	બક્ષીપંચ	અનુ.જાતિ	અનુ.જનજાતિ	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૯	૮	૧	૩	૨૧
		ટકા	૪૨.૮૫	૩૮.૦૯	૪.૭૬	૧૪.૨૮	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૪	૭	૭	૧	૧૯
		ટકા	૨૧.૦૫	૩૬.૮૪	૩૬.૮૪	૫.૨૬	૧૦૦

૩	ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૮	૧૧	૫	૦	૨૪
		ટકા	૩૩.૩૩	૪૫.૮૩	૨૦.૮૩	૦	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૮	૫	૧	૧	૧૫
		ટકા	૫૩.૩૩	૩૩.૩૩	૬.૬૬	૬.૬૬	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૫	૩	૧	૦	૦૯
		ટકા	૫૫.૫૫	૩૩.૩૩	૧૧.૧૧	૦	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૪	૫	૪	૦	૧૩
		ટકા	૩૦.૭૬	૩૮.૪૬	૩૦.૭૬	૦	૧૦૦
૭	રાજાકો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૮	૮	૧	૨	૧૯
		ટકા	૪૨.૧૦	૪૨.૧૦	૫.૨૬	૧૦.૫૨	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૪૬	૪૭	૨૦	૭	૧૨૦
		ટકા	૩૮.૩૩	૩૯.૧૬	૧૬.૬૬	૫.૮૩	૧૦૦

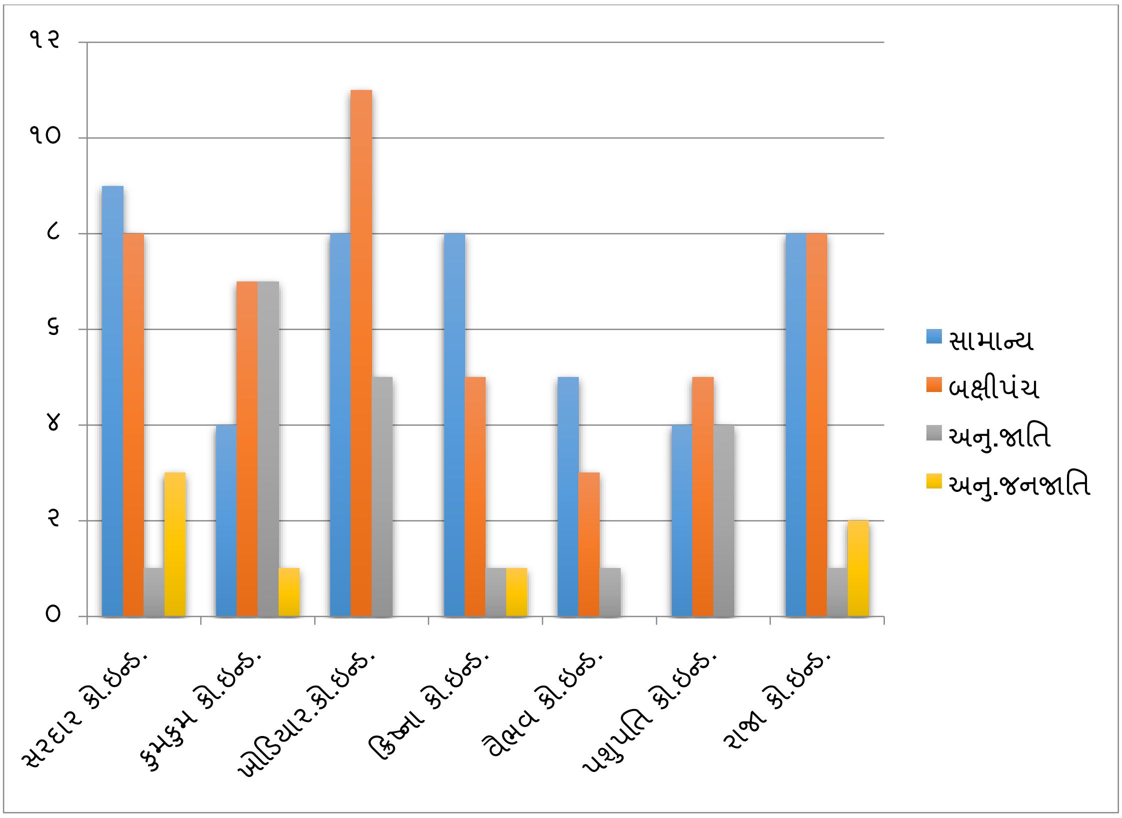

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

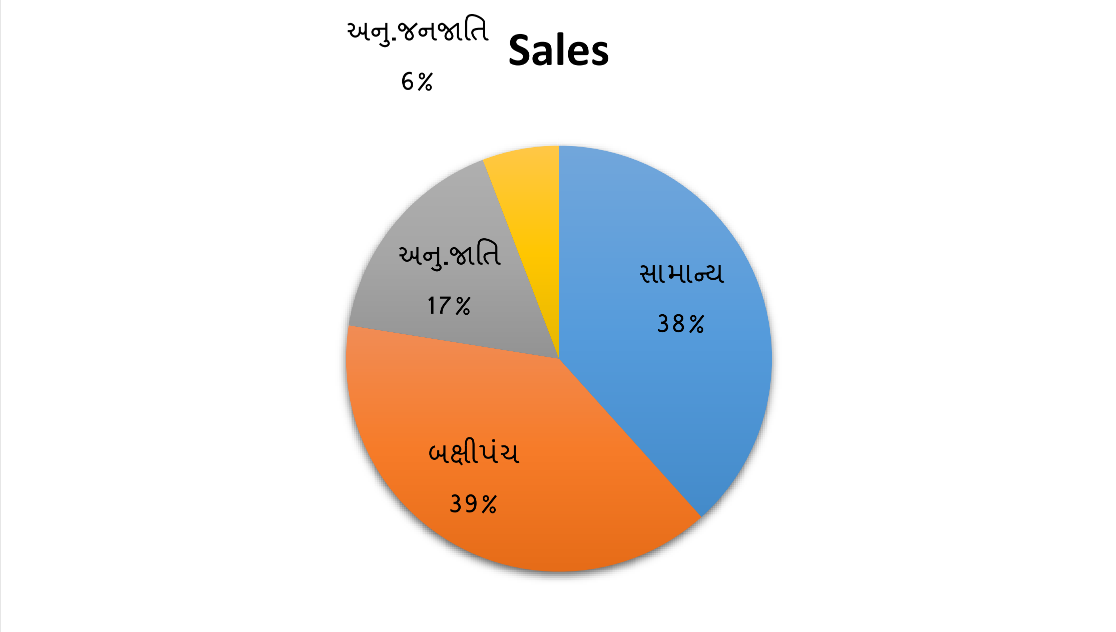

ઉપરોકત કોષ્ટકમાં વિશ્લેષણ કરતા જાણી શકાય છે કે કુલ ૧૨૦ શ્રમિકો જુદી-જુદી જ્ઞાતિના છે. જેમાંસામાન્ય વર્ગની ૩૮.૩૩%, બક્ષીપંચ ૩૯.૧૬%, અનુ.જાતિ ૧૬.૬૬% અને અનુ.જનજાતિ ૫.૮૩% છે.

ઉપરના ટેબલ પરથી જાણવા મળે છે કે અનુસુચિત જન જાતિની શ્રમિકો ઓછા છે.

પ્રસ્તુત માહિતી આલેખ ૫.૧માં દર્શાવવામાં આવી છે.

કોષ્ટક – ૫.૨

શ્રમિકોના શિક્ષણનું પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	અભણ	પ્રાથમિક	માધ્યમિક	ઉચ્ચતર માધ્યમિક	સ્નાતક	અનુ સ્નાતક	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૫	૭	૦	૦	૨	૨૧
		ટકા	૩૩.૩૩	૨૩.૮૦	૩૩.૩૩	૦	૦	૯.૫૨	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૦	૮	૨	૦	૨	૧૯
		ટકા	૩૬.૮૪	૦	૪૨.૧૦	૧૦.૫૨	૦	૧૦.૨૫	૧૦૦
૩	ખોડિયાર. કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૫	૧	૧૦	૬	૧	૧	૨૪
		ટકા	૨૦.૮૩	૪.૧૬	૪૧.૧૬	૨૫	૪.૧૬	૪.૧૬	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૫	૪	૨	૧	૧	૨	૧૫
		ટકા	૩૩.૩૩	૨૬.૬૬	૧૩.૩૩	૬.૬૬	૪.૬૬	૧૩.૩૩	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૪	૧	૩	૧	૦	૦	૦૯
		ટકા	૪૪.૪૪	૧૧.૧૧	૩૩.૩૩	૧૧.૧૧	૦	૦	૧૦૦

૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૫	૧	૨	૫	૦	૦	૧૩
		ટકા	૩૮.૪૬	૭.૬૯	૧૫.૩૮	૩૮.૪૬	૦	૦	૧૦૦
૭	રાજા કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૪	૫	૨	૧	૦	૧૯
		ટકા	૩૬.૮૪	૨૧.૦૫	૨૬.૩૧	૧૦.૫૨	૫.૨૬	૦	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૪૦	૧૬	૩૭	૧૭	૩	૭	૧૨૦
		ટકા	૩૩.૩૩	૧૩.૩૩	૩૦.૮૩	૧૪.૧૬	૨.૫	૫.૮૩	૧૦૦

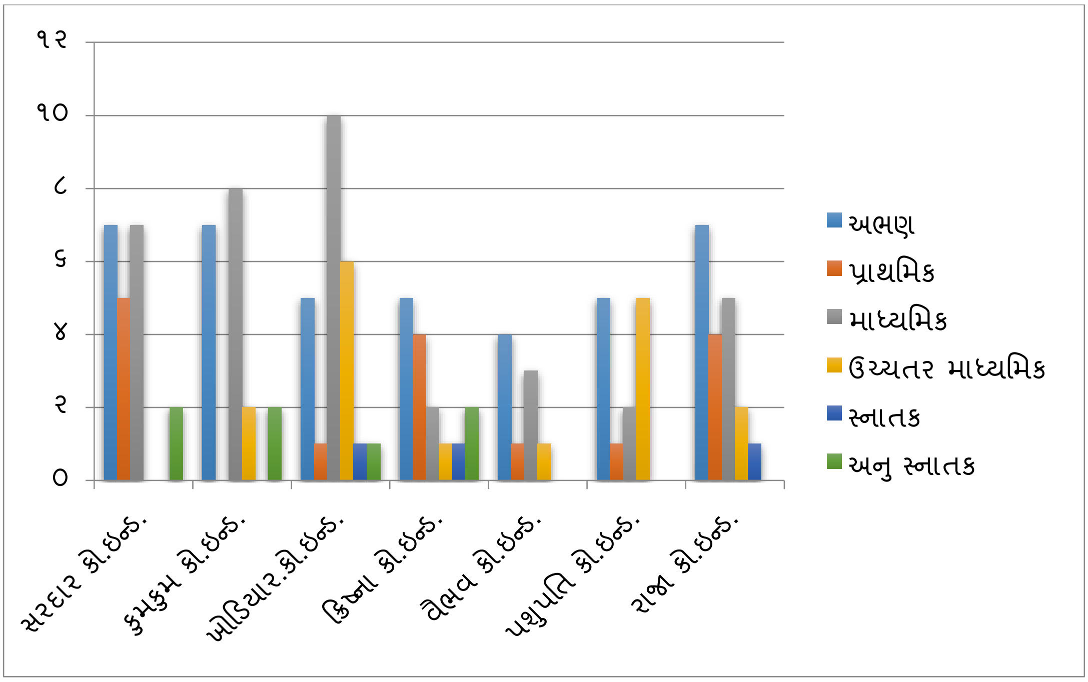

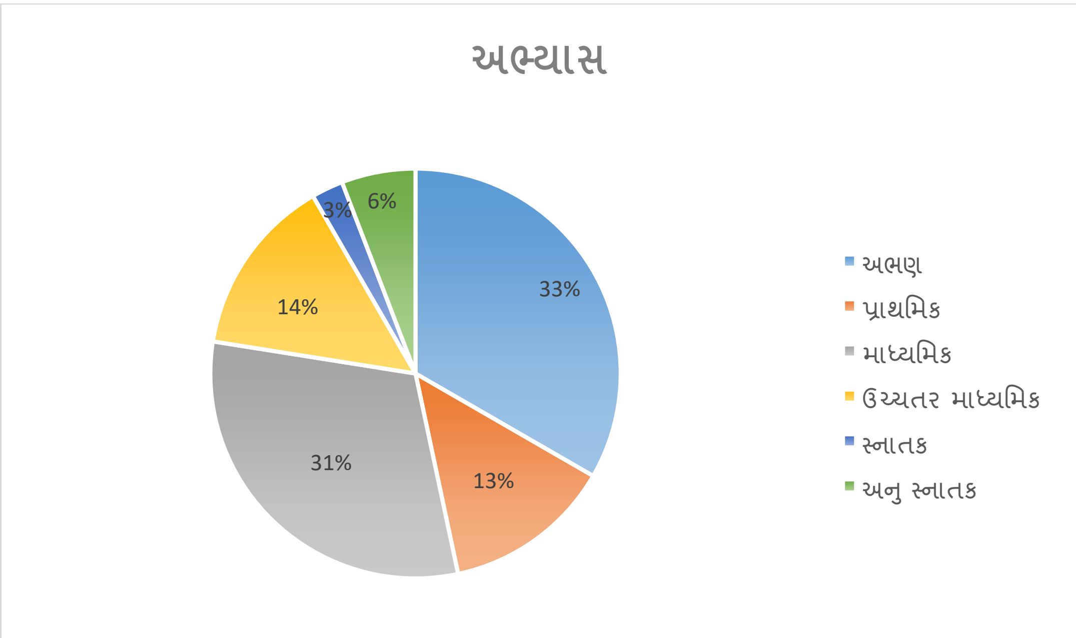

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

ઉપરોકત કોષ્ટકનું વિશ્લેષણ કરતા જાણી શકાય છે કે કુલ ૧૨૦ શ્રમિકો પૈકી **૫.૮૩%** અનુસ્નાતક શ્રમિકો આ જીનીગ મિલો સાથે સંકળાયેલા છે. જ્યારે **૨.૫%** શ્રમિકો સ્નાતક, **૧૪.૧૬%** ઉચ્ચતર માધ્યમિક, **30.૮૩%** માધ્યમિક **૧૩.૩૩%** પ્રાથમિક સુધીનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરેલ છે.અહી માત્ર ૨.૫ % શ્રમિકો અભણ છે.

કોષ્ટક – ૫.૩

શ્રમિકોની માસિક આવકનું પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	૨૫ હજાર સુધી	૫૦ હજારથી વધુ	૧ લાખથી વધુ	૨ લાખથી વધુ	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૧	૭	૩	૦	૨૧
		ટકા	૫૨.૩૮	૩૩.૩૩	૧૪.૨૯	૦	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૮	૧	૦	૦	૧૯
		ટકા	૯૪.૭૪	૫.૨૬	૦	૦	૧૦૦
૩	ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૨	૮	૩	૧	૨૪
		ટકા	૫૦	૩૩.૩૩	૧૨.૫	૪.૧૭	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૩	૮	૨	૨	૧૫
		ટકા	૨૦	૫૩.૩૩	૧૩.૩૩	૧૩.૩૩	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૫	૩	૧	૦	૦૯
		ટકા	૫૫.૫૬	૩૩.૩૩	૧૧.૧૧	૦	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૫	૧	૧	૧૩
		ટકા	૫૩.૮૫	૩૦.૭૭	૭.૬૯	૭.૬૯	૧૦૦
૭	રાજાકો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૯	૩	૩	૪	૧૯
		ટકા	૪૭.૩૭	૧૫.૭૯	૧૫.૭૯	૨૧.૦૫	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૬૫	૩૪	૧૩	૮	૧૨૦
		ટકા	૫૪.૧૭	૨૮.૩૩	૧૦.૮૩	૬.૬૭	૧૦૦

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

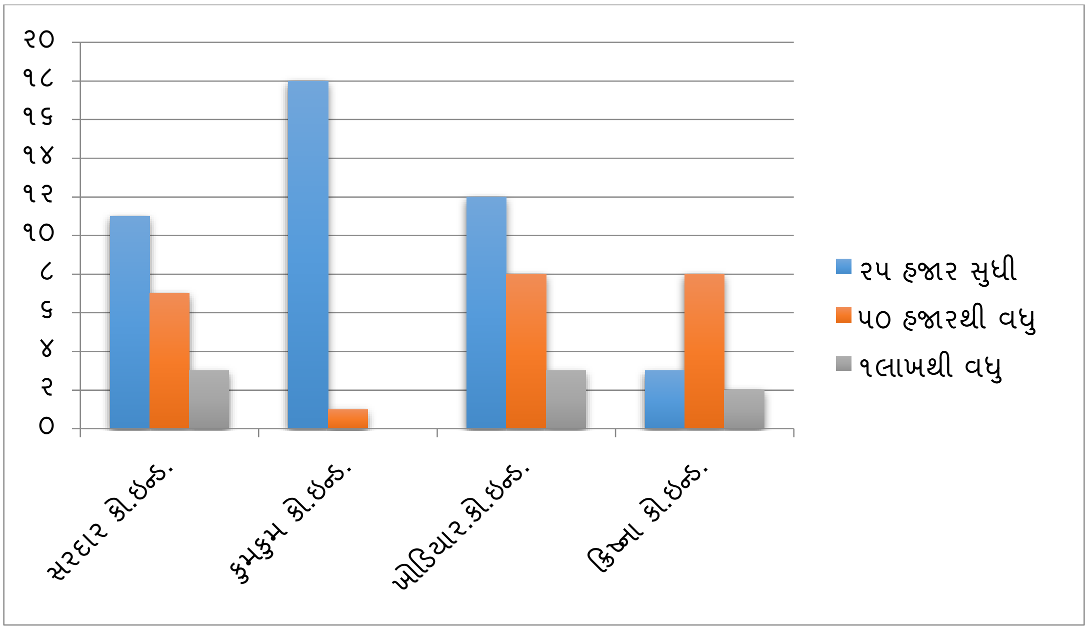

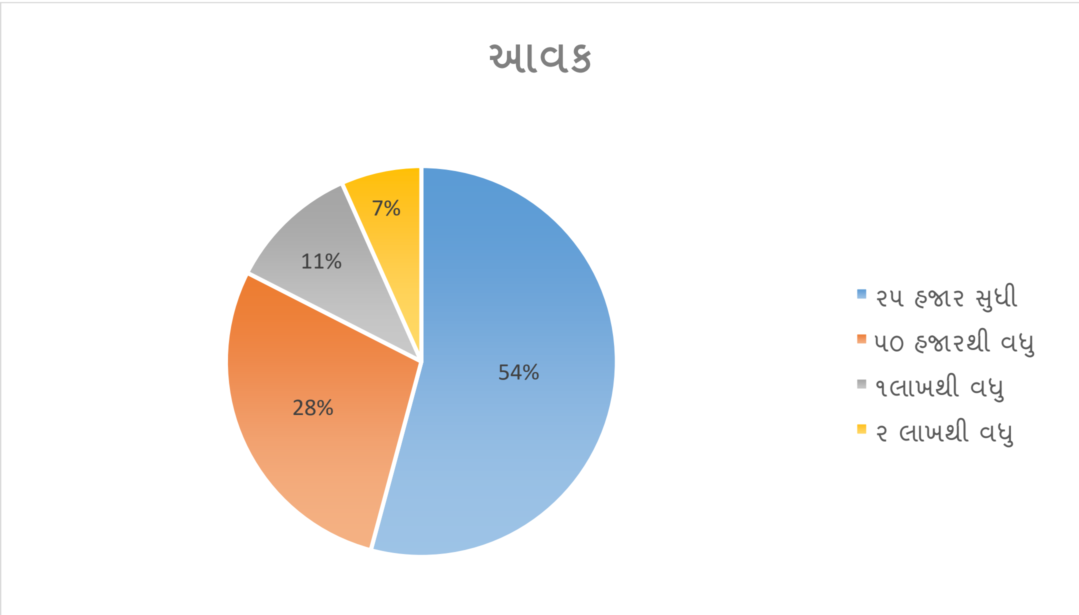

ઉપરોકત કોષ્ટક પરથી જાણી શકાય છે કે જીનીગ મિલોમાં કામ કરતા શ્રમિકોની માસિક આવક ૨૫ હજાર સુધી ૫૪.૧૭% શ્રમિકોની માસિક આવક છે. ત્યાર પછી ૫૦ હજાર સુધી ૨૮.૩૩% શ્રમિકોની માસિક આવક છે. ૧ લાખથી વધુ ૧૦.૮૩% શ્રમિકોની માસિક આવક અને ૨ લાખથી વધુ ૬.૬૭% માસિક આવક કમાય છે. જેમાં સરદાર કો.ઇન્ડ., કુમકુમ કો.ઇન્ડ., ખોડિયાર કો.ઇન્ડ., વૈભવ કો.ઇન્ડ., પશુપતિ કો.ઇન્ડ., રાજાકો.ઇન્ડ., ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.માં શ્રમિકોની આવક ૨ લાખથી વધારેમાં શૂન્ય છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

કોષ્ટક – ૫.૪

શ્રમિકોના હોદ્દાઓનું ટકાવારી પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	સુપરવાઈઝર	ફીટર	હેલ્પર	મજુર	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૩	૧	૯	૮	૨૧
		ટકા	૧૪.૨૮	૪.૭૬	૪૨.૮૫	૩૮.૦૯	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૭	૪	૭	૧૯
		ટકા	૫.૨૬	૩૬.૮૪	૨૧.૦૫	૩૬.૮૪	૧૦૦
૩	ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૫	૮	૧૧	૨૪
		ટકા	૦	૨૦.૮૩	૩૩.૩૩	૪૫.૮૩	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૧	૮	૫	૧૫
		ટકા	૬.૬૬	૬.૬૬	૫૩.૩૩	૩૩.૩૩	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૧	૫	૩	૦૯
		ટકા	૦	૧૧.૧૧	૫૫.૫૫	૩૩.૩૩	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૪	૪	૫	૧૩
		ટકા	૦	૩૦.૭૬	૩૦.૭૬	૩૮.૪૬	૧૦૦
૭	રાજાકો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૨	૧	૮	૮	૧૯
		ટકા	૧૦.૫૨	૫.૨૬	૪૨.૧૦	૪૨.૧૦	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૭	૨૦	૪૬	૪૭	૧૨૦
		ટકા	૫.૮૩	૧૬.૬૬	૩૮.૩૩	૩૯.૧૬	૧૦૦

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

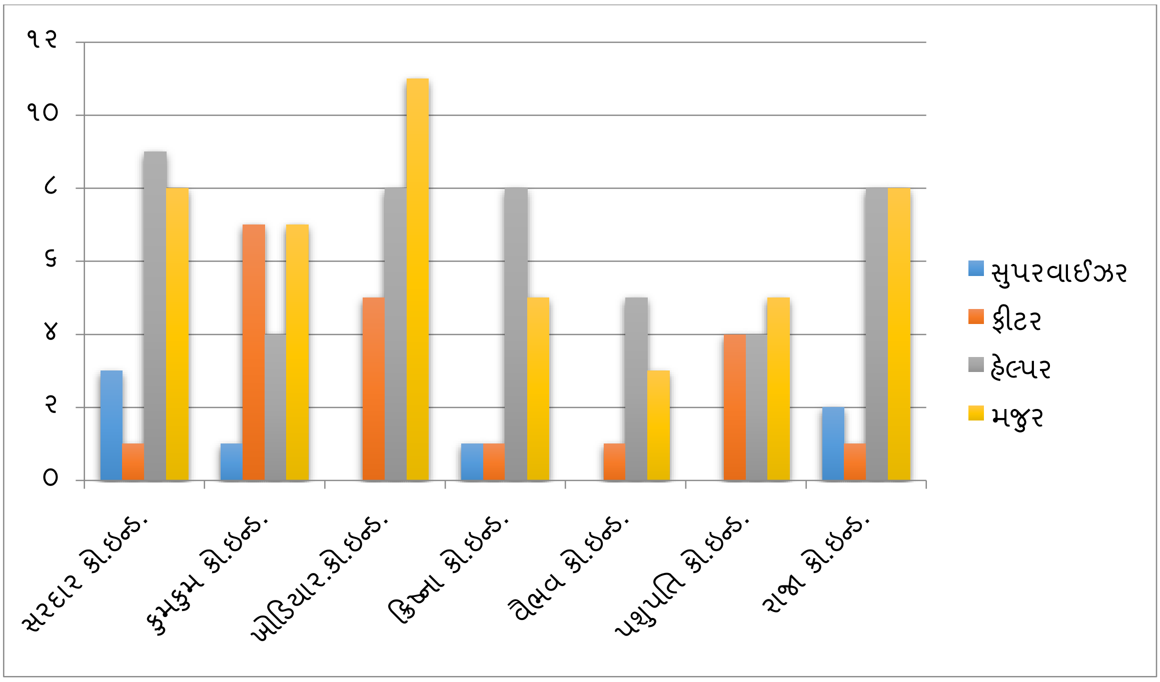

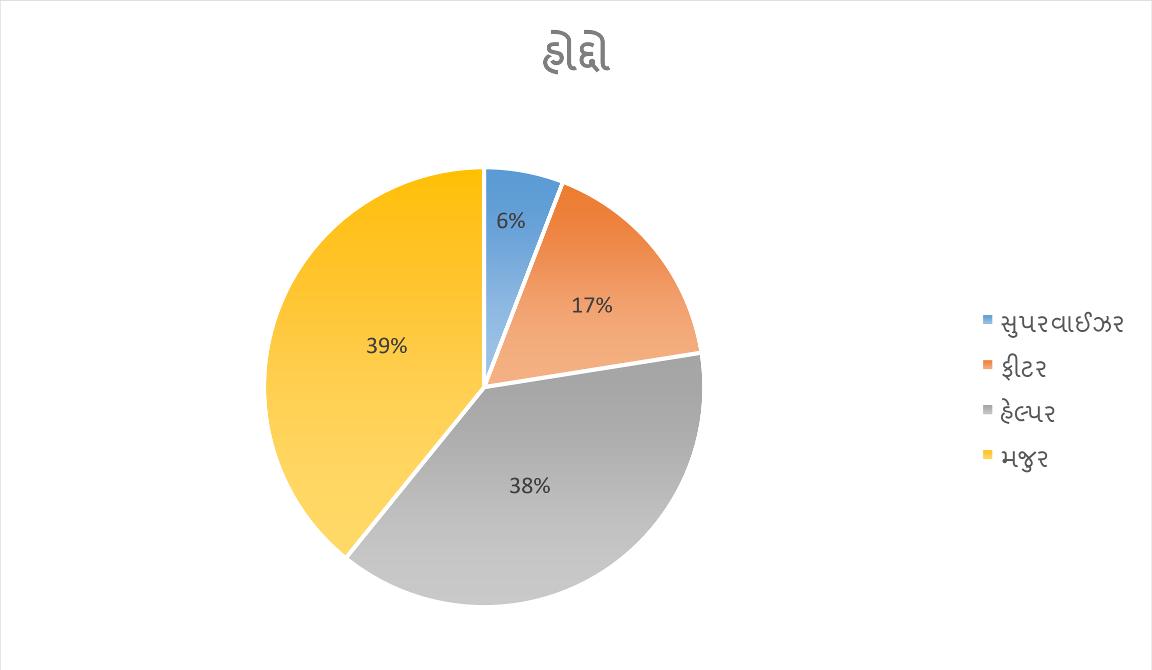

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં વિશ્લેષણ કરતા જાણી શકાય છે કે કુલ ૧૨૦ શ્રમિકો જુદા-જુદા હોદ્દાઓ ધરાવે છે. જેમાં સુપરવાઈઝર ૫.૮૩%, ફીટર ૧૬.૬૬%, હેલ્પર ૩૮.૩૩% અને મજુર ૩૯.૧૬% છે. પ્રસ્તુત માહિતી આલેખ ૫.૪ માં દર્શાવામાં આવેલ છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

કોષ્ટક – ૫.૫

શ્રમિકોના કામના કલાકોનું ટકાવારી પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	૧-૪ કલાક	૧-૬ કલાક	૧-૮ કલાક	૧-૧૨ કલાક	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૨	૮	૬	૫	૨૧
		ટકા	૯.૫૨	૩૮.૦૯	૨૮.૫૭	૨૩.૮૦	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૫	૬	૭	૧	૧૯
		ટકા	૨૬.૩૧	૩૧.૫૭	૩૬.૮૪	૫.૨૬	૧૦૦
૩	ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૩	૧૧	૭	૩	૨૪
		ટકા	૧૨.૫	૪૫.૮૩	૨૯.૧૬	૧૨.૫	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૨	૮	૪	૧૫
		ટકા	૬.૬૬	૧૩.૩૩	૫૩.૩૩	૨૬.૬૬	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૨	૩	૪	૦૯
		ટકા	૦	૨૨.૨૨	૩૩.૩૩	૪૪.૪૪	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૫	૭	૧	૧૩
		ટકા	૦	૩૮.૪૬	૫૩.૮૪	૭.૬૯	૧૦૦
૭	રાજાકો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૨	૬	૪	૭	૧૯
		ટકા	૧૦.૫૨	૩૧.૫૭	૨૧.૦૫	૩૬.૮૪	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૧૩	૪૦	૪૨	૨૫	૧૨૦
		ટકા	૧૦.૮૩	૩૩.૩૩	૩૫	૨૦.૮૩	૧૦૦

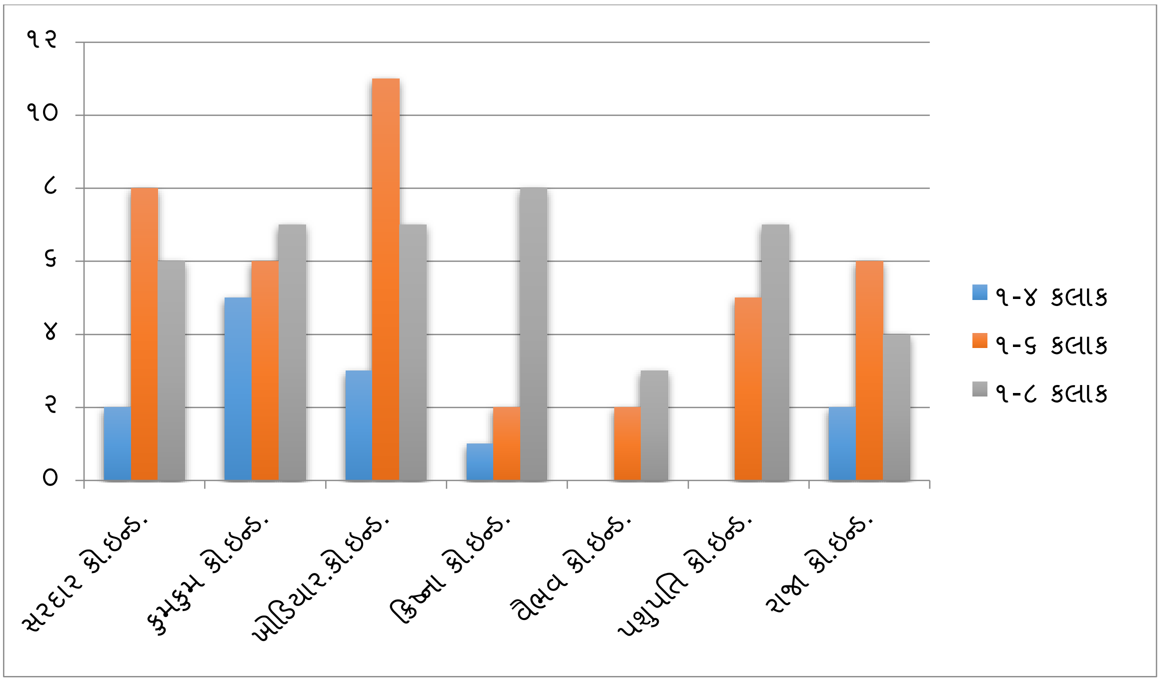

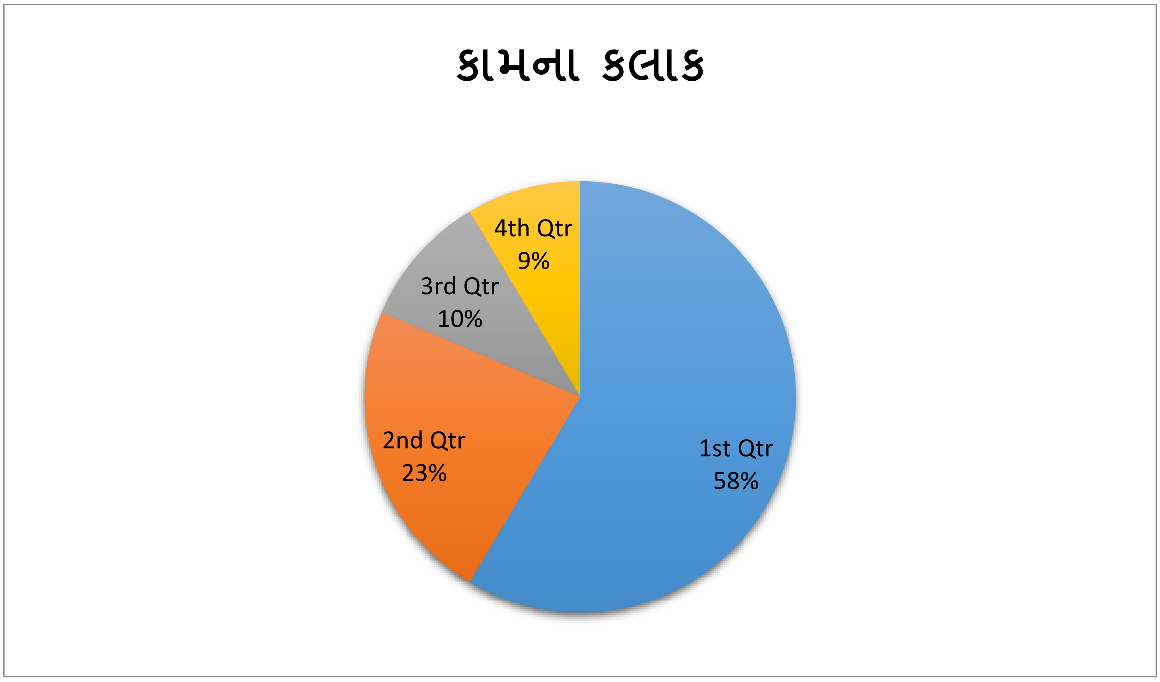

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં વિશ્લેષણ કરતા જાણી શકાય છે કે કામ કરતાશ્રમિકો દિવસ દરમ્યાન પોતાના કામ પાછળ ૧-૪ કલાક કામ કર્તા શ્રમિકો ૧૦.૮૩% છે. ત્યાર પછી ૧-૬ કલાક 33.33% છે અને ૧-૮ કલાક કામ કરતા શ્રમિકો 35% છે અને ૧-૧૨ કલાકથી વધારે કામ કરતા શ્રમિકો ૨૦.૮૩%છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

કોષ્ટક – ૫.૬

શ્રમિકોનાપોતાના અને પોતાના કુટુંબના ભ્યોના વાર્ષિક જીવન વીમા પ્રીમિયમની રકમ અંગેની માહિતી દર્શાવતો કોષ્ટક

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝ નું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	૨ થી ૫ હજાર સુધી	૫ થી ૧૦ હજાર સુધી	૧૦ થી ૧૫ હજાર સુધી	૧૫ થી ૨૦ હજાર સુધી	વીમો ન લેનાર	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૮	૭	૨	૦	૪	૨૧
		ટકા	૩૮.૧૦	૩૩.૩૩	૯.૫૨	૦	૧૯.૦૫	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૯	૭	૦	૦	૩	૧૯
		ટકા	૪૭.૩૭	૩૬.૮૪	૦	૦	૧૫.૭૯	૧૦૦
૩	ખોડિયાર. કો. ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૬	૨	૩	૬	૨૪
		ટકા	૨૯.૧૭	૨૫	૮.૩૩	૧૧૨.૫	૨૫	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૩	૫	૩	૨	૨	૧૫
		ટકા	૨૦	૩૩.૩૩	20	૧૩.૩૩	૧૩.૩૩	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૨	૫	૨	૦	૦	૦૯
		ટકા	૨૨.૨૨	૫૫.૫૬	૨૨.૨૨	૦	૦	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૧	૨	૦	૩	૧૩
		ટકા	૫૩.૮૫	૭.૬૯	૧૫.૩૮	૦	૨૩.૦૮	૧૦૦
૭	રાજાકો. ઇન્ડ.	સંખ્યા	૨	૭	૩	૧	૬	૧૯
		ટકા	૧૦.૫૩	૩૬.૮૪	૧૫.૭૯	૫.૨૬	૩૧.૫૮	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૩૮	૩૮	૧૪	૬	૨૪	૧૨૦
		ટકા	૩૧.૬૭	૩૧.૬૭	૧૧.૬૭	૫	૨૦	૧૦૦

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

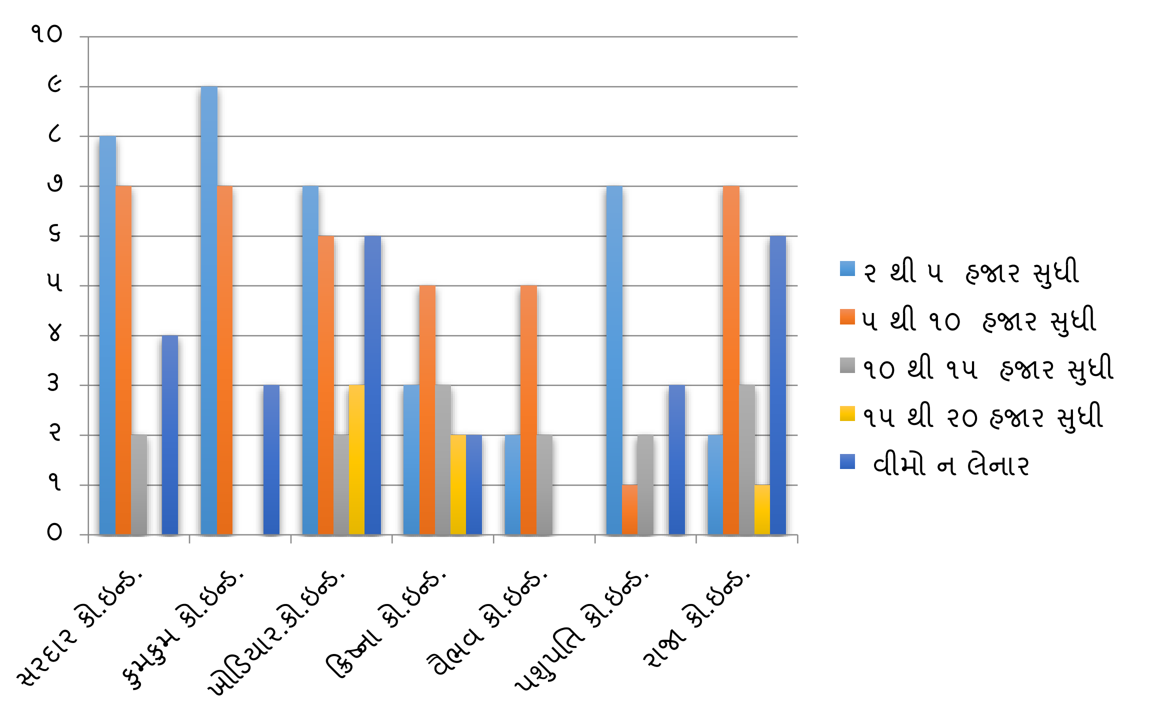

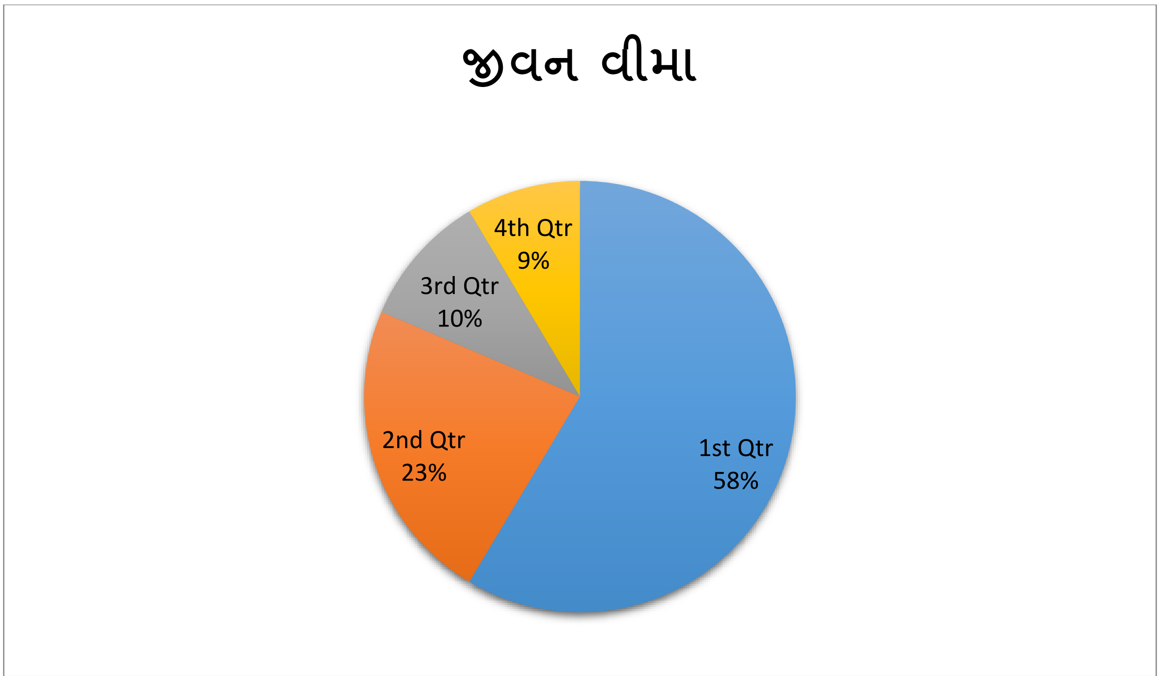

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં વિશ્લેષણ કરતા જાણી શકાય છે કે શ્રમિકો પોતાનો અને તેમના કુટુંબના સભ્યોનો જીવન વીમાનું પ્રિમિયમમાં ૨ થી ૫ હજારમાં ૩૧.૬૭%શ્રમિકો છે. ૫ થી ૧૦ હજાર સુધીમાં ૩૧.૬૭% શ્રમિકો છે. ૧૦ થી ૧૫ હજાર સુધીમાં ૧૧.૬૭% શ્રમિકો છે. ૧૫ હજારથી વધારે ૫ % શ્રમિકોપ્રિમિયમ ભારે છે.વધુમાં વધુ શ્રમિકો વાર્ષિક ૨ થી ૫ હજાર અને ૫ થી ૧૦ હજાર સુધી જ રૂપિયા જીઅવન વીમા પાછળ ખર્ચે છે. ૨૦% શ્રમિકો જીવન વીમા લેતા નથી.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

કોષ્ટક – ૫.૭

શ્રમિકોની સામાજિક સુવિધાઓનુ ટકાવારી પ્રમાણ

(મકાનની સુવિધા આપે છે કે નહિ?)

ક્રમ	શું તમને મકાન આપે છે?	શ્રમિકોની સંખ્યા	ટકા
૧	હા	૨૧	૧૭.૫%
૨	ના	૯૯	૮૨.૫%
	કુલ	૧૨૦	૧૦૦%

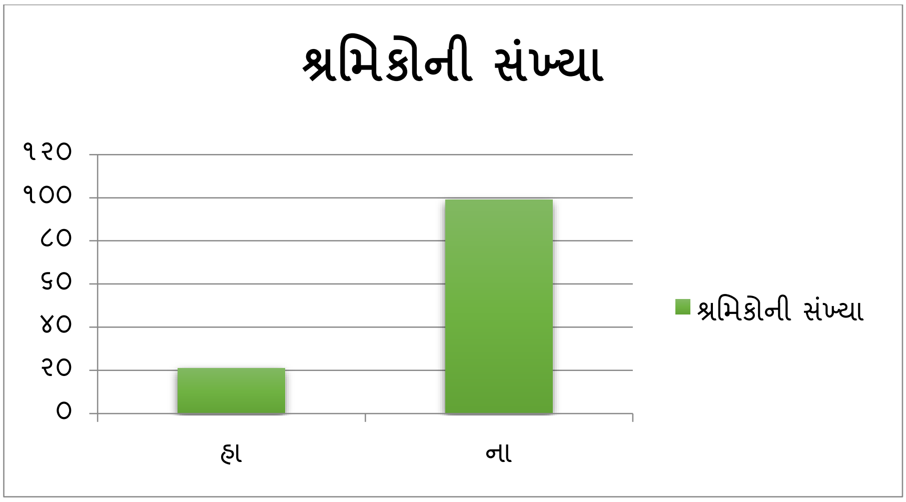

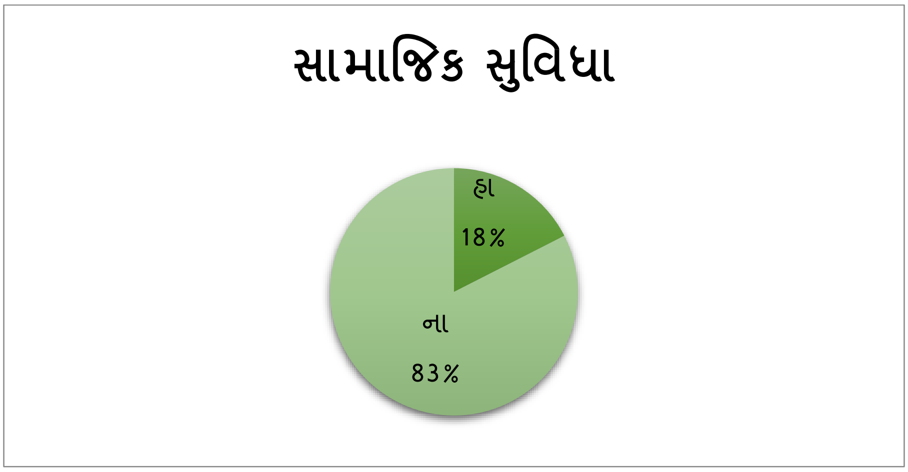

ઉપરોકત કોષ્ટકનું વિશ્લેષણ જાણી શકાય છે કે ૧૭.૫% શ્રમિકોને ભાડે મકાનની સુવિધા આપલે છે અને૮૨.૫% શ્રમિકો ભાડે મકાના ધરાવતા નથી.

આ એક શ્રમિકોની મોટી મર્યાદા છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

કોષ્ટક – ૫.૮

શ્રમિકોની નોકરીનું ટકાવારી પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	છુટક	કાયમી	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૧	૧૦	૨૧
		ટકા	૫૨.૩૮	૪૭.૬૨	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૧૨	૧૯
		ટકા	૩૬.૮૪	૬૩.૧૬	૧૦૦
૩	ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૫	૯	૨૪
		ટકા	૬૨.૫	૩૭.૫	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૮	૧૫
		ટકા	૪૬.૬૭	૫૩.૩૩	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૩	૬	૦૯
		ટકા	૩૩.૩૩	૬૬.૬૭	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૬	૧૩
		ટકા	૫૩.૮૫	૪૬.૧૫	૧૦૦
૭	રાજાકો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૯	૧૦	૧૯
		ટકા	૪૭.૩૭	૫૨.૬૩	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૫૯	૬૧	૧૨૦
		ટકા	૪૯.૧૭	૫૦.૮૩	૧૦૦

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

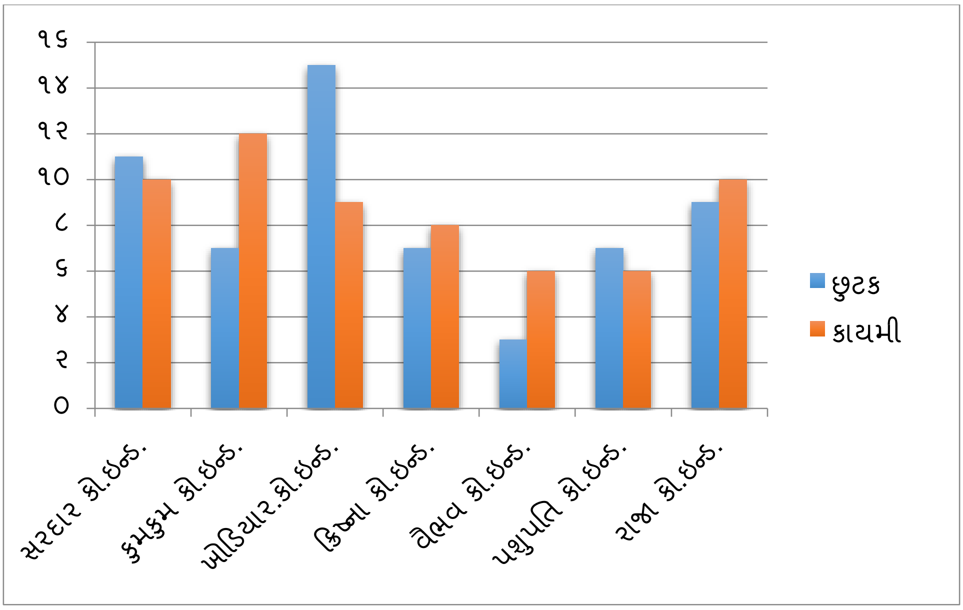

ઉપરોકત કોષ્ટકનું વિશ્લેષણ કરતા જાણી શકાય છે કે છુટક કામ ધરાવના શ્રમિકો કે છુટક નોકરીયાત ધરાવનાર શ્રમિકો ૪૯.૧૭% છે અને કાયમી નોકરીયાત ધરાવનાર શ્રમિકો ૫૦.૮૩% છે. પ્રસ્તુત માહિતીની વિગત આલેખ ૪.૮માંદર્શાવામાં આવેલ છે.

કોષ્ટક – ૫.૯

શ્રમિકોની આર્થિક સુવિધાઓનુ ટકાવારી પ્રમાણ

(બોનસ, વાહનોની સુવિધા?)

ક્રમ	બોનસ, વાહનોની સુવિધા આપે છે?	શ્રમિકોની સંખ્યા	ટકા
૧	હા	૯૬	૮૦%
૨	ના	૨૪	૨૦%
	કુલ	૧૨૦	૧૦૦%

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

ઉપરોક્ત કોષ્ટક પરથી જાણી શકાય છે કે બોનસ કે વાહનોની સુવિધા ૮૦% શ્રમિકો ધરાવે છે અને ૨૦% શ્રમિકો આર્થિક સુવિધા ધરાવતા નથી.

વધારે શ્રમિકો આ સુવિધાઓ મેળવે છે એ સારી બાબત છે પણ ખરેખર ૨૦% શ્રમિકો આ સુવિધા ધરાવતા નથી એ તેમની સામાજિક સુવિધામાં ઘટાડો કરેછે. આ પરિકલ્પના અહી સાચી ઠરેલ છે કે લોકોના આર્થિક જીવન ધોરણમાં સ્સુધારો જોવા મળે છે.

પ્રસ્તુત માહિતી આલેખ ૪.૯ માં દર્શાવેલ છે.

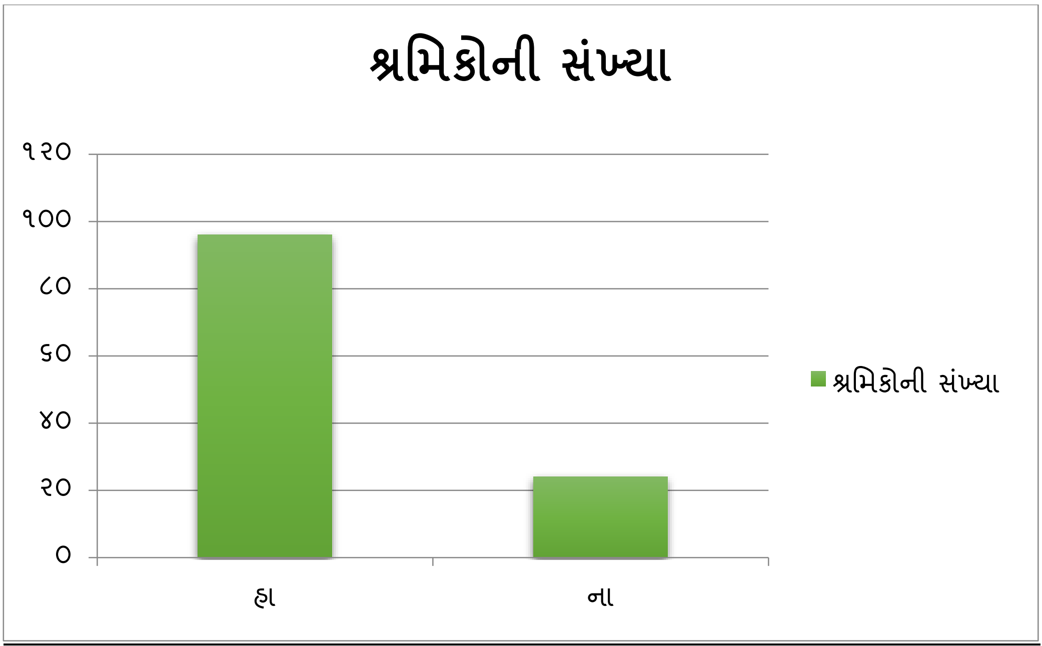

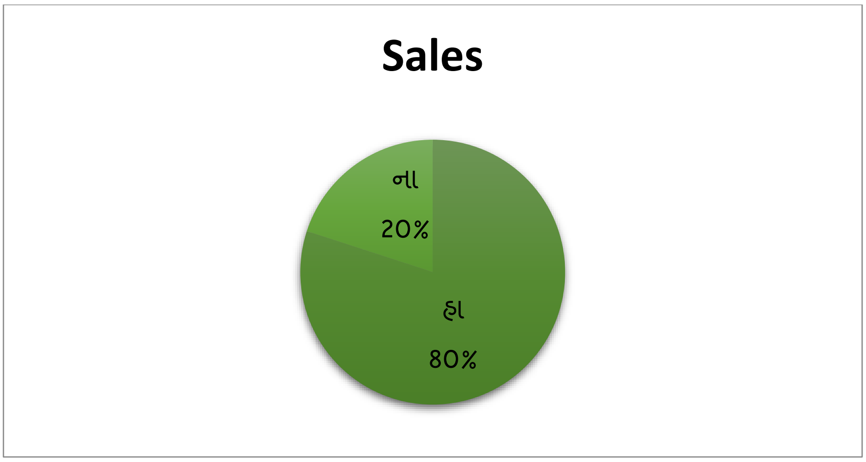

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

કોષ્ટક – ૫.૧૦

શ્રમિકોની બચતના રોકાણ અંગેની માહિતી દર્શાવાતુ કોષ્ટક

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	જમીન	સોનામાં	બેંકમાં	રોકડ રકમ	ધંધામાં	અન્ય	બચત ન કરનાર	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૪	૭	૦	૫	૦	૫	૨૧
		ટકા	૦	૧૯.૦૫	૩૩.૩૩	૦	૨૩.૮૧	૦	૨૩.૮૧	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૦	૫	૦	૫	૦	૪	૧૯
		ટકા	૦	૦	૨૬.૩૨	૦	૨૬.૩૨	૦	૪૭.૩૭	૧૦૦
૩	ખોડિયાર. કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૦	૯	૪	૭	૧	૨	૨૪
		ટકા	૪.૧૭	૦	૩૭.૫	૧૬.૬૭	૨૯.૧૭	૪.૧૭	૮.૩૩	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૩	૪	૨	૩	૦	૨	૧૫
		ટકા	૬.૬૭	૨૦	૨૬.૬૭	૧૩.૩૩	20	૦	૧૩.૩૩	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૨	૦	૨	૫	૦	૦	૦૯
		ટકા	૦	૨૨.૨૨	૦	૨૨.૨૨	૫૫.૫૬	૦	૦	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૦	૦	૩	૧	૪	૦	૫	૧૩
		ટકા	૦	૦	૨૩.૦૮	૭.૬૯	૩૦.૭૭	૦	૩૮.૪૬	૧૦૦
૭	રાજા કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૨	૧	૨	૬	૪	૦	૪	૧૯
		ટકા	૧૦.૫૩	૫.૨૬	૧૦.૫૩	૩૧.૫૮	૨૧.૦૫	૦	૨૧.૦૫	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૪	૧૦	૩૦	૧૫	૩૩	૦	૨૭	૧૨૦
		ટકા	૩.૩૩	૮.૩૪	૨૫	૧૨.૫	૨૭.૫	૦	૨૨.૫	૧૦૦

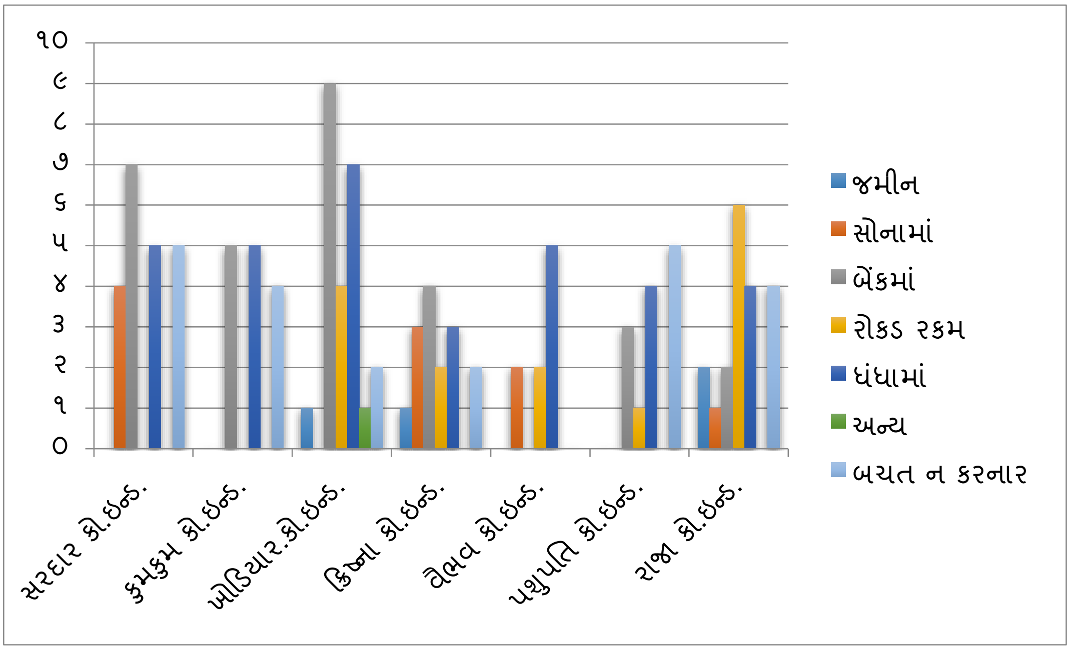

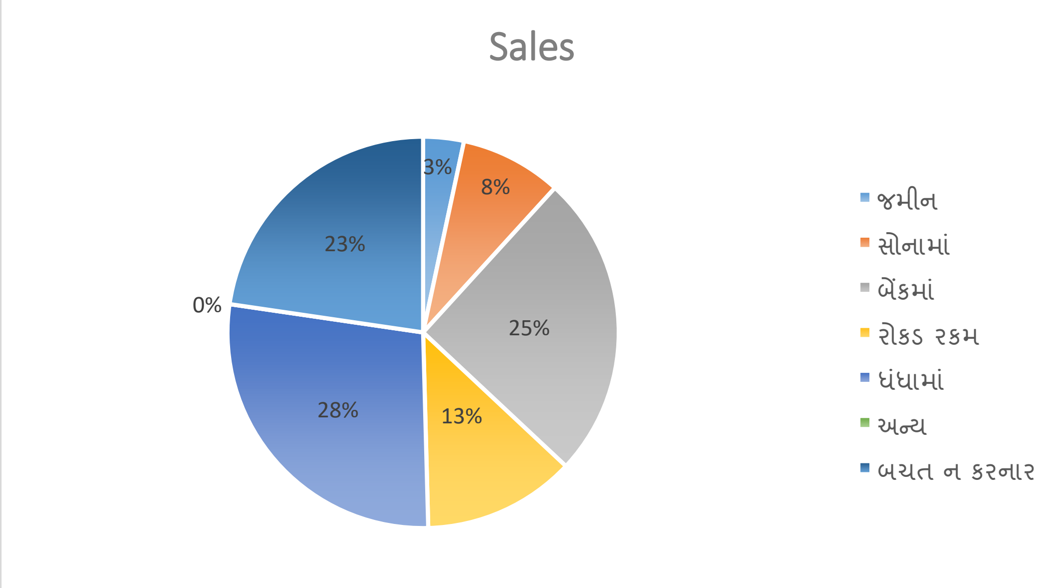

ઉપરોક્ત કોષ્ટકનું વિશ્લેષણ કરતા જાણી શકાય છે કે શ્રમિકો પોતાની આવકની બચત અલગ-અલગ રિયે કરતા હોય છે. તેમાં જમીનમાં ૩.૩૩% કરે છે. સોનામાં ૮.૩૪% કરે છે. બેંકમાં ૨૫% કરે છે. રોકડ રકમ ૧૨.૫% કરે છે. ધંધામાં ૨૭.૫% કરે છે.

આમ રૂબરૂ મુલાકાત બદલતે જાણવા મળ્યું છે કે શ્રમિકો પોતાના જીવનને આગળ લાવવા માટે બચતો કરે છે.

કોષ્ટક – ૫.૧૧

શ્રમિકોના કામની પાળીઓના કલાકોનું ટકાવારી પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	૧૦-૧૫	૧૫-૨૦	૨૫-૩૦	૩૫-૪૦	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૧	૭	૩	૦	૨૧
		ટકા	૫૨.૩૮	૩૩.૩૩	૧૪.૨૯	૦	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૮	૧	૦	૦	૧૯
		ટકા	૯૪.૭૪	૫.૨૬	૦	૦	૧૦૦
૩	ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૨	૮	૩	૧	૨૪
		ટકા	૫૦	૩૩.૩૩	૧૨.૫	૪.૧૭	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૩	૮	૨	૨	૧૫
		ટકા	૨૦	૫૩.૩૩	૧૩.૩૩	૧૩.૩૩	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૫	૩	૧	૦	૦૯
		ટકા	૫૫.૫૬	૩૩.૩૩	૧૧.૧૧	૦	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૫	૧	૧	૧૩
		ટકા	૫૩.૮૫	૩૦.૭૭	૭.૬૯	૭.૬૯	૧૦૦

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

૭	રાજાકો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૯	૩	૩	૪	૧૯
		ટકા	૪૭.૩૭	૧૫.૭૯	૧૫.૭૯	૨૧.૦૫	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૬૫	૩૪	૧૩	૮	૧૨૦
		ટકા	૫૪.૧૭	૨૮.૩૩	૧૦.૮૩	૬.૬૭	૧૦૦

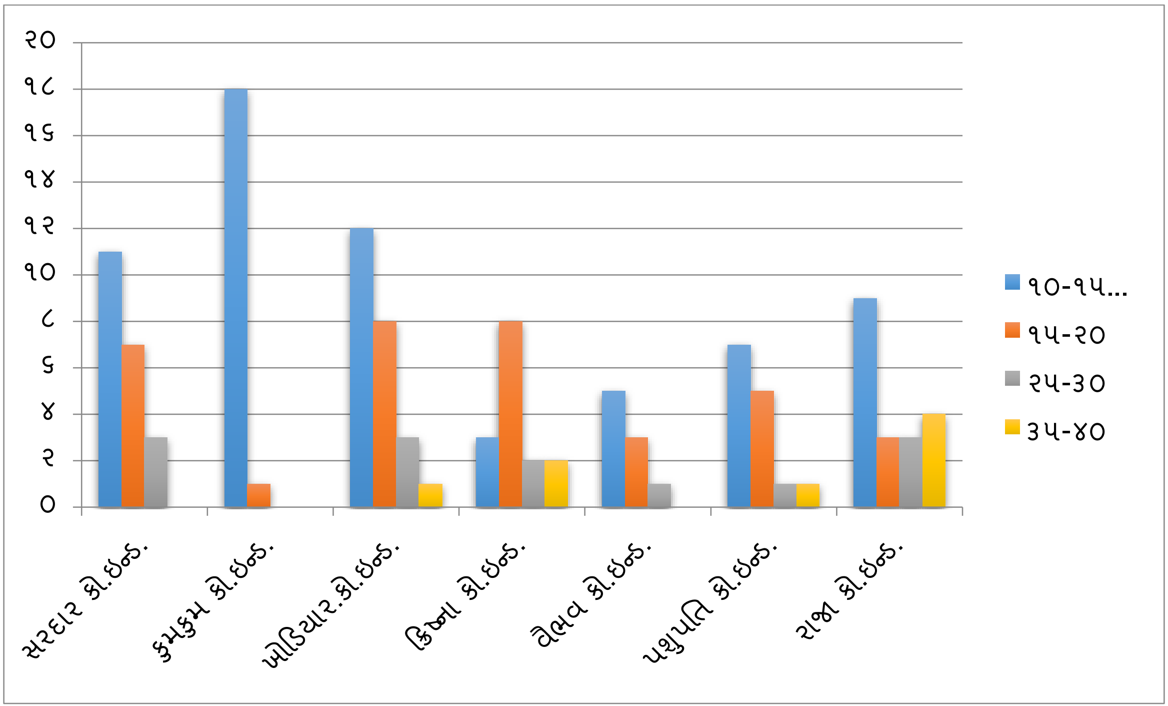

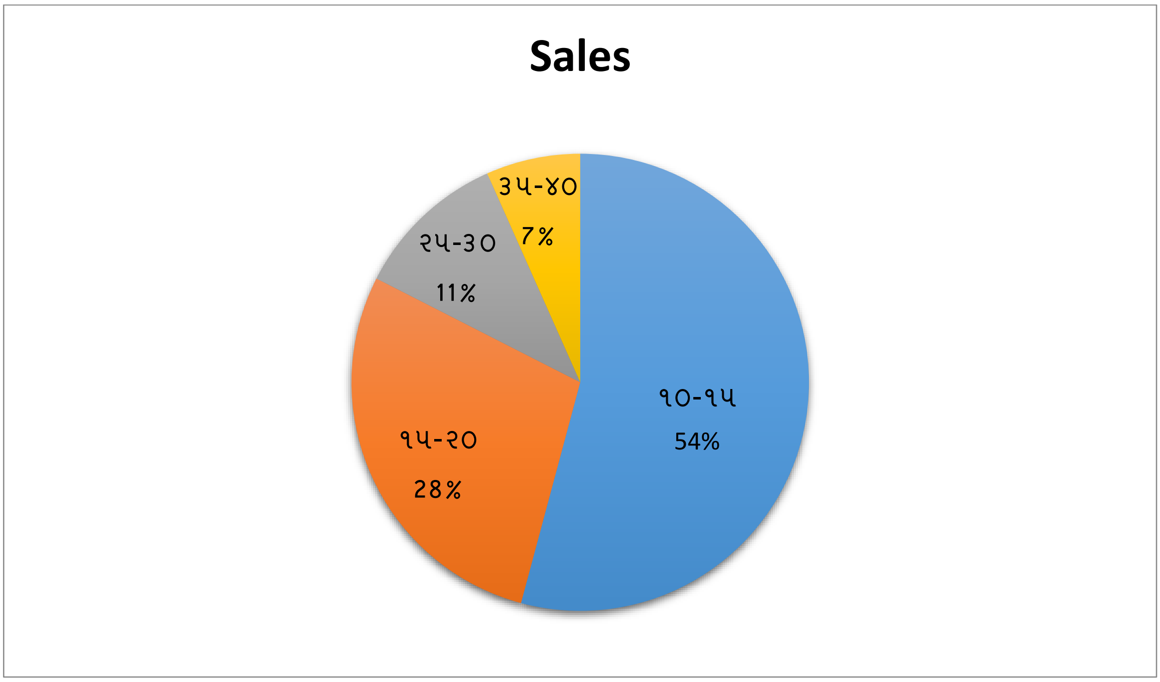

ઉપરોકત કોષ્ટક પરથી જાણી શકાય છે કે જીનીગ મિલોમાં કામ કરતા શ્રમિકોના કામની પાળીઓના કલાક૧૦-૧૫માં ૫૪.૧૭% છે. ત્યાર પછી ૧૫-૨૦માં ૨૮.૩૩% છે. ૨૫-૩૦માં શ્રમિકોઅને૩૫-

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

૪૦મા ૬.૬૭%શ્રમિકો કામ કરે છે. જેમાંસરદાર કો.ઇન્ડ., કુમકુમ કો.ઇન્ડ., ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.,વૈભવ કો.ઇન્ડ., પશુપતિ કો.ઇન્ડ., રાજાકો.ઇન્ડ., ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.માં શ્રમિકો વધારેમાં શૂન્ય છે.

કોષ્ટક – ૫.૧૨

શ્રમિકોને જીન દ્વારા મેળવતા દૈનિક ખર્ચનું ટકાવારી પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	જમવામાં	ચા-પાણી	નાસ્તો	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૫	૬	૦	૨૧
		ટકા	૭૧.૪૨	૨૮.૫૭	૦	૧૦૦
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૧	૩	૫	૧૯
		ટકા	૫૭.૮૯	૧૫.૭૮	૨૬.૩૧	૧૦૦
૩	ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૬	૪	૪	૨૪
		ટકા	૬૬.૬૬	૧૬.૬૬	૧૬.૬૬	૧૦૦
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૦	૪	૧	૧૫
		ટકા	૬૬.૬૬	૨૬.૬૬	૬.૬૬	૧૦૦
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૨	૦	૦૯
		ટકા	૭૭.૭૭	૨૨.૨૨	૦	૧૦૦
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૨	૦	૧	૧૩
		ટકા	૯૨.૩૦	૦	૭.૬૯	૧૦૦
૭	રાજાકો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧૬	૨	૧	૧૯
		ટકા	૮૪.૨૧	૧૦.૫૨	૫.૨૬	૧૦૦
	કુલ	સંખ્યા	૮૭	૨૧	૧૨	૧૨૦
		ટકા	૭૨.૫	૧૭.૫	૧૦	૧૦૦

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

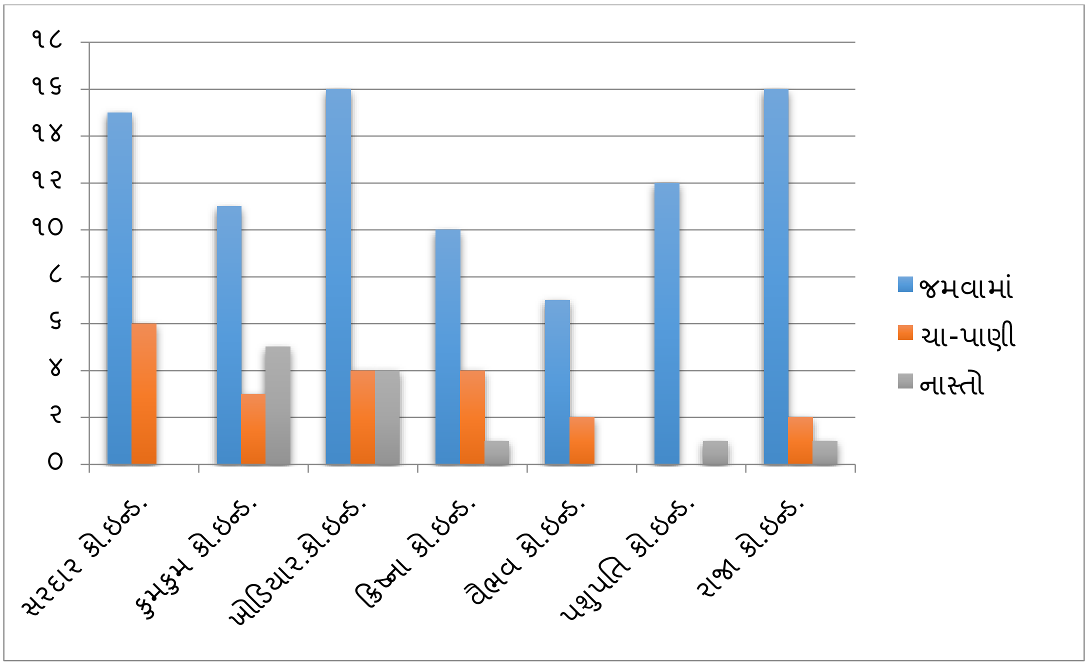

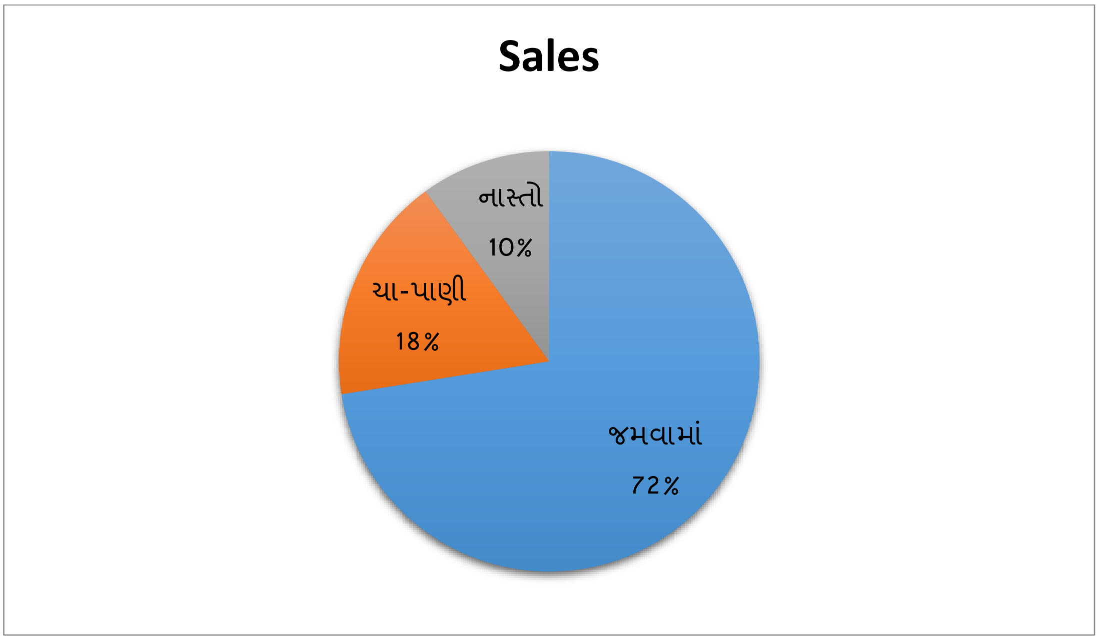

ઉપરોક્ત કોષ્ટક પરથી જાણી શકાય છે કે શ્રમિકો દ્વારા અપનાવામાં આવતું મિલોમાં કામ એ આર્થિક મજબૂરી છે. શ્રમિકોને આર્થિક સહાય આપવા માટે જીનીગ મિલોમાં શ્રમિકોને ઓછી રકમે જમવાનું,ચા-પાણી અને નાસ્તાની સગવડ આપવામ આવે છે. જેમાંજમવામાં ૭૨.૫% શ્રમિકો છે, ચા-પાણીમાં ૧૭.૫% અને નાસ્તામાં ૧૦% શ્રમિકોને રાહતદરે વ્યવસ્થા પૂરી પાડવામાં આવે છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

કોષ્ટક – ૫.૧૩

શ્રમિકોને ચુકવવામાં આવતા વેતનનું ટકાવારી પ્રમાણ

ક્રમ	ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું નામ	સંખ્યા/ ટકાવારી	બેંક ધ્વારા	ચેક ધ્વારા	રોકડ	અન્ય	કુલ
૧	સરદાર કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૯	૮	3	૨૧
		ટકા	૭૬	૪૨.૮૫	3૮.0૯	૧૪.૨૮	૧00
૨	કુમકુમ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૭	૪	૭	૧	૧૯
		ટકા	3૬.૮૪	૨૧.0૫	3૬.૮૪	૫.૨૬	૧00
3	ખોડિયાર.કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૫	૮	૧૧	0	૨૪
		ટકા	૨0.૮3	33.33	૪૫.૮3	0	૧00
૪	ક્રિષ્ના કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૮	૫	૧	૧૫
		ટકા	૬.૬૬	૫3.33	33.33	૬.૬૬	૧00
૫	વૈભવ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૫	3	0	0૯
		ટકા	૧૧.૧૧	૫૫.૫૫	33.33	0	૧00
૬	પશુપતિ કો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૪	૪	૫	0	૧3
		ટકા	30.૭૬	30.૭૬	3૮.૪૬	0	૧00
૭	રાજાકો.ઇન્ડ.	સંખ્યા	૧	૮	૮	૨	૧૯
		ટકા	૫.૨૬	૪૨.૧0	૪૨.૧0	૧0.૫૨	૧00
	કુલ	સંખ્યા	૨0	૪૬	૪૭	૭	૧૨0
		ટકા	૧૬.૬૬	3૮.33	3૯.૧૬	૫.૮3	૧00

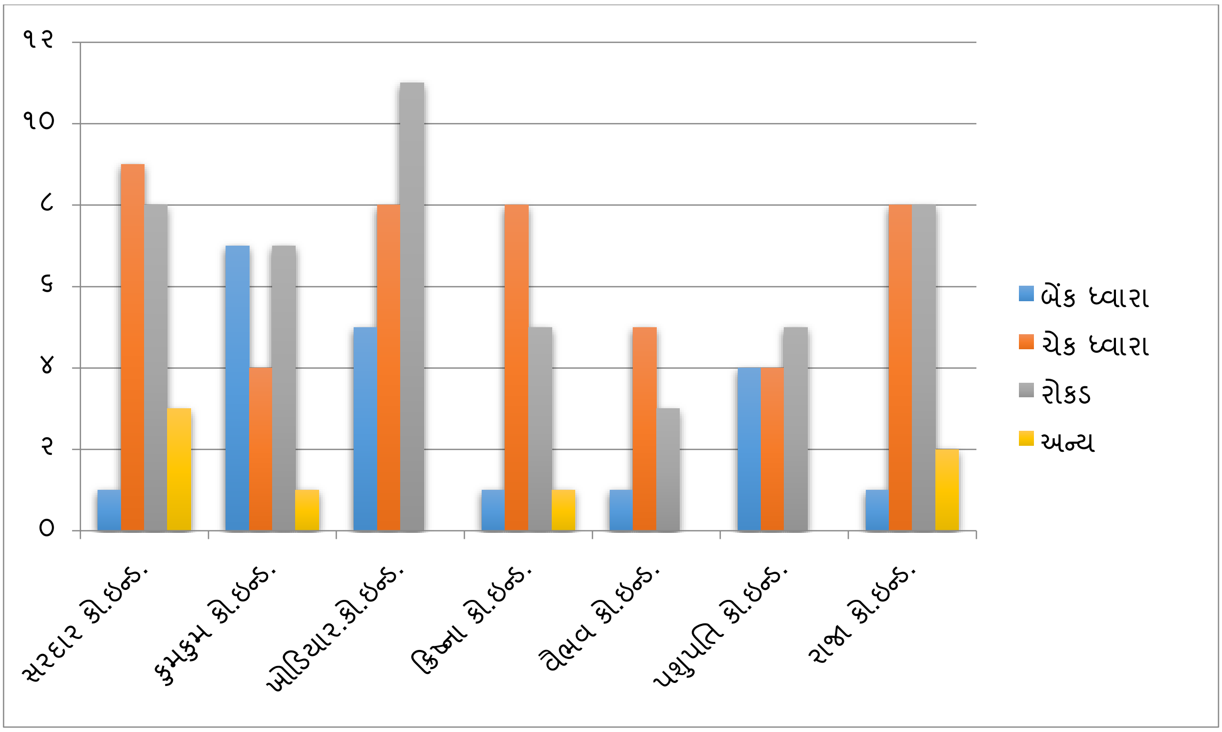

ઉપરોક્ત કોષ્ટકમાં વિશ્લેષણ કરતા જાણી શકાય છે કે કુલ ૧૨૦ શ્રમિકોને જુદી-જુદી રીતે વેતન ચુકવવામાં આવે છે. જેમાં ૨૦ શ્રમિકોને ૧૬.૬૬% બેન્ક દ્વારા, ૪૬ શ્રમિકોને ૩૮.૩૩% ચેક દ્વારા, ૪૭ શ્રમિકોને ૩૯.૧૬% રોકડ રકમ દ્વારા અને ૨૦ શ્રમિકોને ૫.૮૩% અન્ય રીતે પગાર ચુકવવામાં આવે છે.

આમ અહી પરિકલ્પના ખોટી ઠરેલ છે કે શ્રમિકોને વેતન ઓછા ચુકવવામાં આવે છે. પ્રસ્તુત માહિતી આલેખ ૫.૧૩ માં દર્શાવામાં આવેલ છે

કોષ્ટક – ૫.૧૪

શ્રમિકો દ્વારા થતી બચતનું ટકાવારી પ્રમાણ

(આર્થિક જીવનધોરણ)

ક્રમ	શું શ્રમિકો દ્વારા બચત થાય છે?	શ્રમિકોની સંખ્યા	ટકા
૧	હા	૬૧	૫૦.૮૩%
૨	ના	૫૯	૪૯.૧૭%
	કુલ	૧૨૦	૧૦૦%

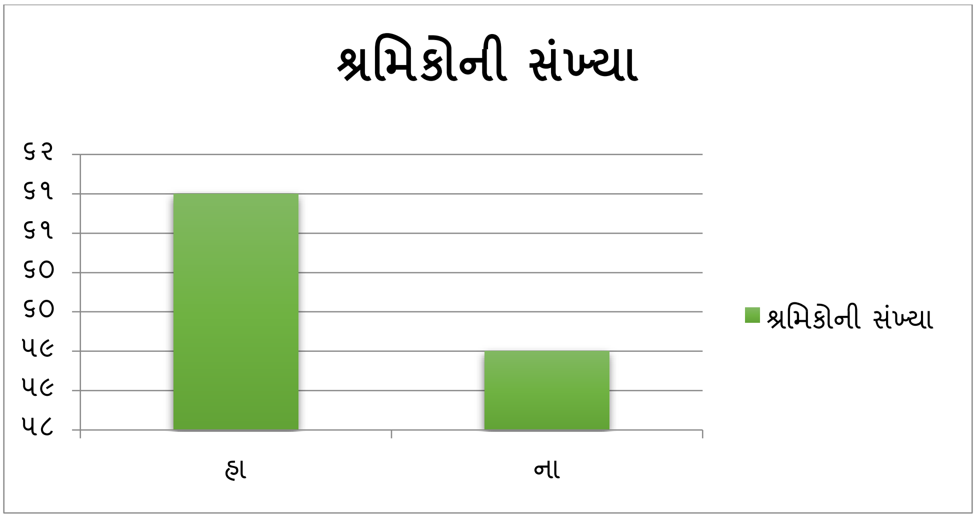

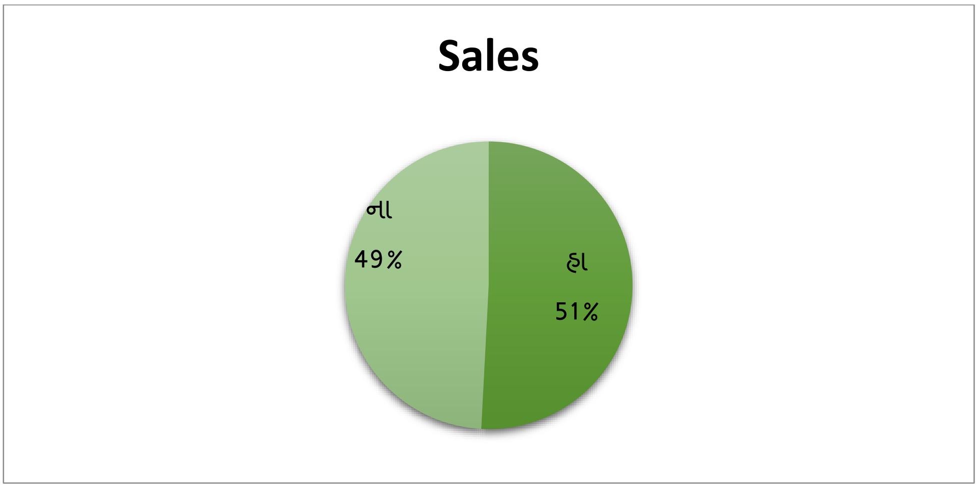

ઉપરોકત કોષ્ટક પરથી જાણી શકાય છે કે શ્રમિકો બચત કરે છે. જેમાંં૬૧ શ્રમિકો ૫૦.૮૩% જેટલી બચત કરે છે અને ૫૯ શ્રમિકો ૪૯.૧૭% બચત કરતા નથી.

વધારે શ્રમિકો બચત કરે છે એ સારી બાબત છે પણ ખરેખર ૪૯.૧૭% શ્રમિકો આ સુવિધા ધરાવતા નથી એ તેમની આર્થિક સુવિધામાં ઘટાડો કરે છે. પ્રસ્તુત માહિતી આલેખ ૪.૯ માં દર્શાવેલ છે.

ISBN-978-81-973071-7-1
First Edition

પ્રકરણ – ૬
સારાંશ અને તારણો

પ્રસ્તાવના:

કોઈ પણ સંશોધનના પાયામાં સંશોધનના હેતુઓ માહિતીનું પૃથક્કરણ અર્થઘટન તેમજ તારણો સમાયેલ હોય છે. સંશોધન એટલે સત્ય શોધન કડી તાલુકાની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં શ્રમિકોની આર્થીક સ્થિતિ સંશોધનનો ક્ષેત્રમાં કોઈ ચોક્કસ દિશામાં પ્રદાનકરતા હોય છે. કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ શ્રમિકોના જીવનમાં એક અગત્યની આવક મેળવવાનું ઘટક છે. તેમના જીવનધોરણમાં સુધારો થાય છે. તેમની આર્થિક સ્થિતિ જાણી શકાય તેહી તેમના તારણો શ્રમિકો માટે ઉપયોગી નીવડે છે.

કોઈપણ માહિતીનું પૃથક્કરણ કરી તેના આધારે માહિતીના આંતરસબંધોનું અર્થઘટન કરવું એ પુરતું નથી. પરંતુ શું અર્થ નીકળ્યા તેના આધારે કોઈક ચોક્કસ વિધાનકરી શકાય કે જે વિધાન અર્થઘટનના અર્થનું સુચન હોય આવું વિધાન એજ તારણ સંશોધન માત્ર તારણ પૂરતા નથી. આમ શક્તિના અભાવે જ્ઞાનના સમષ્ટિઓ વિસ્તારમાં જે કઈ ચકાસવું જરૂરી હોય તે અંગે દિશા સુચન કરવું કે અંગુલી નિર્દેશ કરવું એટલે કે ભાવિ સંશોધનના સૂચનો.

સંશોધન સારાંશ:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં શ્રમિકોની આર્થિક સ્થિતિની સમસ્યા પસંદ થઇ ત્યાંથી માંડીને ઉપકરણ, રચના માહિતીનું એક્ત્રીકરણ, પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન તથા તુલના કરી તેના તારણો પ્રાપ્ત કરવા સુધીની પ્રકિયાનો સારાંશ નીચે મુજબ છે.

સમસ્યા શીર્ષક:

**"કડીની જીનીગ પ્રેસિંગ ફેકટરીના મજૂરોની
આર્થીક અને સામાજિક સ્થિતિ"**

વ્યાપવિશ્વ અને નમુનો:

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે સર્વેષણ પધ્ધતિ દ્વારા કડી તાલુકાની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં શ્રમિકોને આર્થિક સ્થિતિનો અભ્યાસ કરે છે. જેમાંથી કડી તાલુકાની ૪૮ માંથી ૭ કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝના શ્રમિકો પસંદ કરેલ છે. જેની વિગતવાર માહિતી નીચે પ્રમાણે છે.

૬.૫ તારણો – સૂચનો

- શ્રમિકોના વેતનમાં વધારો કરવો જોઈએ
- શ્રમિકોને માસિક રજા ની સાથે જાહેર રજાઓ પણ આપવી જોઈએ
- રહેઠાણની સાથે વેતન ભાડા પણ વધારે આપવા જોઈએ
- જે વધારાની સહાય તરીકે વર્ષમાં એક વખત બોનસ આપવામાં આવે છે તેમાં પણ વધારો કરી આપવો જોઈએ

- તેમના બાળકોનું સારું શિક્ષણ મળી રહે તેનું ધ્યાન આપવું
- શ્રમિકો અને તેમના કુટુંબના સભ્યોને પોષણ યુક્ત આહાર મળી રહે તેના પર ધ્યાન આપવું.
- રહેઠાણ, મકાનો પાકા સિમેન્ટના બનાવી આપવા, જેથી કરીને ચોમાસા, શિયાળા જેવી ઋતુમાં તેમને તકલીફ ના પડે.
- શ્રમિકોને વીમા પ્રીમિયમનો લાભ આપવો જોઈએ. જેમાં ૫૦% પ્રીમીયમ ઇન્ડસ્ટ્રીઝમાં શ્રમિકો ભરે.
- તેમને બીમારીના સમય દરમિયાન તાત્કાલિક દવાખાનાનો લાભ મળે તેવું કરવું જોઈએ
- શ્રમિકો બેન્કમાંથી લોન મેળવે છે કે નહિ તેનું ચોક્કસ ધ્યાન ઇન્ડસ્ટ્રીઝના માલિકોએ રાખવું.

૬.૬ ઉપસંહાર

કડીની કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝએ કડીના હૃદય સમાન છે. કડીની કરોડરજ્જુ છે. કડીનો છેલ્લા ૨૦ વર્ષોમાં જે આર્થિક વિકાસ, વસ્તી વધારો થયો છે. તેના પાયામાં કોટનમાં પ્રયત્ન રીતે ૫૦૦ લોકોને રોજગારી મળે છે. જયારે પરોક્ષ રીતે અન્ય ધધા રોજગારીનો વિકાસ થવાથી લગભગ ૫૦ હાજર લોકોને રોજગારી પ્રાપ્ત થઇ રહી છે બહાર ના રાજ્યના અનેક લોકોને કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ રોજગારી પૂરી પડે છે.

કડીનો કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝનું ખાસ મહત્વ ઉત્પાદન ને લીધે પણ છે. કડીમાં ઉત્તમ પ્રકારના રૂની ગાંસડીઓ બાંધવાનો આગ્રહ માલિકો દ્વારા રાખવામાં આવે છે. આથી ઉત્પાદન રેજન્સમાં રૂ ની ગાંસડીઓને વધુ પસંદ કરે છે. ગુજરાત કોટન ઉત્પાદન મહતી લગભગ ૩૫% થી પણ ઉત્પાદન કડીના કોટનનું થાય છે. જેમાંથી ૩૬૦૦ યુ.એસ.ડોલરનું વિદેશી હુંડીયામણ કડી નો કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ કમાવી આપે છે. અને આ વિદેશી હુંડીયામણ પ્રાપ્ત થવાનું મુખ્ય કારણ શ્રમિકો છે જે ઈમાનદારીથી કામ કરીને ઉદ્યોગને નફો કમાવી આપે છે.

જે રીતે કોટન ઇન્ડસ્ટ્રીઝ ના વિકાસના કારણે બધા-બધા રોજગારીમાં વધારો થયો છે. તેવી જ રીતે ઇન્ડસ્ટ્રીઝના શ્રમિકોનો આર્થિક વિકાસ થતો જોવા મળે છે. તેમના જીવનધોરણમાં સુધારો થઈ રહ્યો છે. તેથી કહી શકાય કે શ્રમિકો સુધારો થઇ રહ્યો છે. તેહતી કહી શકાય કે શ્રમિકોની આર્થિક સ્થિતિ સારી થતી જોવા મળે છે.

સંદર્ભસૂચિ

- કોટન એસોસીએશન પ્રમુખ – મંત્રી સાથેના મૌલિક વાર્તાલાભમાંથી
- પ્રકાશન:- જીલ્લા પછાત વર્ગ કલ્યાણ અધિકારી, મહેસાણા
- પ્રકાશન :- ડી.જીવણભાઈ એ. દેસાઈ (જીવનશીક) લેખક
- પોકેર્લક – કોટન એગ્લોગ બુક
- નવીન પબ્લીકેશન (ઇન્ડિયા) લીમીટેડ સંપાદક- એમ.જી.રાવલ
- ઓલ ગુજરાત કોટન જીનીંગ એસોસિએશન) .૨૦૨૦ .(ઓલ ગુજરાત કોટન જીનીંગ એસોસિએશન . કડી, જી .મહેસાણા :.ઓલ ગુજરાત કોટન જીનીંગ એસોસિએશન.
- ઓલ ગુજરાત કોટન જીનીંગ એસોસીએશન કડી, જ .મ.રીપોર્ટ) ૨૦૧૯(, from http://www.agcga.in
- કમિટી, ઇ .સ. (૧૯૬૧.(એન્યુલ રીપોર્ટ.મુંબઈ :ફોર્તીપ એન્યુલ રીપોર્ટ.
- કિશોરસિંહ એન .ઝાલા) .૨૦૧૭ .(ભાવનગર જીલ્લામાં આવેલ જીનીંગ અને પ્રેસિંગ ઉદ્યોગની સમસ્યાઓ અને ભાવિ .કૃષ્ણકુમાર સિંહજી ભાવનગર, યુનિવર્સીટી વિનયન વિદ્યાશાખામાં રજુ કરેલ મહાનિબંધ.
- ગવર્મેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા) .૨૦૧૬ .(કોટન ટેક .મિશન ટેક્સટાઇલ મિનિસ્ટ્રી .દિલ્હી :ગવર્મેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા.
- જરાત સ્ટેટ કો .ઓપરેટીવ કોટન ફેડરેશન લિમિટેડ અમદાવાદ .(2019) .અહેવાલ .અમદાવાદ : ગુજરાત સ્ટેટ કો .ઓપરેટીવ કોટન ફેડરેશન લિમિટેડ.
- ગુલાટીએ .એન) .૧૯૪૮ .(કીઝીઝ ઓફ નેપ્સ ઇન ઇન્ડિયન મોટાન યાનર્સ .કીઝીઝ ઓફ નેપ્સ ઇન ઇન્ડિયન મોટાન યાનર્સ, ૧૪૩.
- ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ) .૧૯૮૦ .(ઇન્ડસ્ટ્રીયલ આર્ટ્સ ઓફ ઇન્ડીયા .અમદાવાદ : ગ્રંથનિર્માણ બોર્ડ
- જી., વ .એ. (૧૯૬૮.(OUTLINE OF WORLD HISTORY. OUTLINE OF WORLD HISTORY, પૃષ્ઠ -૮.
- જીંજાળા આર.એસ) .૨૦૦૬" .(જીનિંગ અને પ્રેસિંગ ઉદ્યોગનું અર્થશાસ્ત્ર : જૂનાગઢ જિલ્લાના સંદર્ભમાં " સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી,રાજકોટ.